

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

รายงานการวิจัยเรื่อง

“สถาปัตยกรรมภูมิทัศน์ ณ.วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์
ทรงสร้างขึ้นเป็นชาติกรรมถ้ายพระราชวังเมืองลพบุรี ”

(The Architectural Design of Kuttis at the Temples Constructed by King Mongkut
in exchange for Reownership of Lopburi Palace)

หัวหน้าโครงการวิจัย

รองศาสตราจารย์ วัชรวิ วัชรสินธุ์

ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

kwatcja@kmitl.ac.th

WWW. // <http://kmitl.ac.th/~kwatcja>

RCH

NA

6022

๗๖๘๗๕

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย

หมวดเงินรายได้ประจำปีงบประมาณ 2546

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

26 กันยายน พ.ศ. 2548 ส่งมอบงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เลขหมู่.....

64488

เลขทะเบียน.....

วัน,เดือน,ปี 11 ก.ย. 2549

.....

b. 11649902
i.

สารบัญ	หน้า
สารบัญ	i
สารบัญภาพถ่าย, สารบัญตาราง	ii
สารบัญภาพลายเส้น	iii
กิตติกรรมประกาศ	iv
บทคัดย่อ	v
บทที่ 1 บทนำ ความเป็นมาของเรื่องที่ทำกรวิจัย	1
บทที่ 2 ลักษณะศิลปสถาปัตยกรรมภูมิสงฆ์วัดเสนาสนาราม	5
2.1.1 การจัดวางภูมิในผังบริเวณของวัดเสนาสนาราม	7
2.1.2 การจัดวางองค์ประกอบในแผนผังภูมิ	8
2.1.3 ลักษณะอาคาร	18
บทที่ 3 ลักษณะศิลปสถาปัตยกรรมภูมิสงฆ์วัดกระวิศราราม	20
3.1.1 การจัดวางภูมิในผังบริเวณของวัดกระวิศราราม	22
3.1.2 การจัดวางองค์ประกอบในแผนผังภูมิ	23
3.1.3 ลักษณะอาคาร	32
บทที่ 4 บทวิเคราะห์ เปรียบเทียบ	34
4.1 จัดวางหมู่ภูมิติกในผังบริเวณของวัด	35
4.2 การจัดวางองค์ประกอบในแผนผังหมู่ภูมิติก	37
4.3 รายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆ	40
บทสรุป	44
บรรณานุกรม	45
ประวัติผู้ทำกรวิจัย	46
ผลงานวิจัย	47

สารบัญญภาพถ่าย	หน้า
ภาพถ่ายโบราณ แสดงสภาพแวดล้อมของวัดเสนาสนาราม	5
ภาพถ่ายทางอากาศ แสดงตำแหน่งการจัดวางหมู่กุฏิติกในผังบริเวณของวัดเสนาสนาราม	7
อาคารด้านหน้าซีกซ้าย, อาคารด้านหน้าซีกขวา, ที่นั่งพักใต้ต้นไม้	7
ซุ้มประตูทางเข้าด้านทิศใต้, ระเบียงเรือนประธาน มองผ่านซุ้มประตู, พื้นที่ว่างภายในด้านใต้,	9
ทางขึ้นศาลาโถง, ศาลาโถง, ภายในศาลาโถง,	9
เรือน 2 มองจากหน้าเรือน 1, ด้านหน้าเรือน 2 มองจากหลังศาลาโถง, เรือน 8 มองจากหน้าเรือน 7	9
อาคารด้านตะวันออก, ผนังเรือน 2 ที่เชื่อมต่อกับผนังเรือน 3 (ด้านใต้)	18
รอดและพื้น มองจากใต้ถุนเรือน 1, ช่องระบายอากาศใต้ถุน	18
ชายคาด้านฝาหน้ากลองเรือน 1, ชายคาด้านหลังอาคารเรือน 2,	19
ช่องระบายอากาศใต้ถุน, กรอบหน้าต่างปูนปั้นลายผ้าจีบ, ลายฉลุไม้ค้ำยันปีกชายคา,	19
ซุ้มประตูด้านทิศใต้, ลายปูนปั้นกำแพงด้านใต้, ผนังเรือน 1 ด้านตะวันออก,	19
ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสภาพแวดล้อมของวัดกระวีศราราม	20
ภาพถ่ายทางอากาศ แสดงตำแหน่งการจัดวางหมู่กุฏิติกในผังบริเวณของวัดกระวีศราราม	22
กุฏิด้านทิศใต้ (ด้านหลัง), กุฏิด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ, ในบริเวณระหว่างเรือนกุฏิ,	22
แปลนหมู่กุฏิติกวัดกระวีศรารามโดยสังเขป	23
อาคารด้านหน้า (ทิศเหนือ), ซุ้มประตูทางขึ้นเรือน	32
ช่องระบายอากาศใต้ถุน, ผนังนอกชานเชื่อมพื้นที่เว้นว่างระหว่างเรือน	32
ชายคาด้านฝาหน้ากลองมีคันทวย, ชายคามองจากมุมสูง	33
ผนังอาคารฉาบปูนเรียบ, ลวดบัวแบ่งผนังอาคาร	33
ลวดบัวรอบผนังภายนอกอาคารโดยทั่วไป, ซุ้มประตูทางเข้า-ออก, ชายคาไม้ตีผ้า	33

สารบัญญตาราง

ตารางแสดงสัดส่วนเปรียบเทียบพื้นที่ใช้งานโดยประมาณในแต่ละหมู่กุฏิ	40
ตารางเปรียบเทียบขนาดสัดส่วนอาคารในแต่ละหมู่กุฏิ	43

สารบัญภาพลายเส้น

แผนผังหมู่กุฏิคณะตึก วัดเสนาศนารามโดยสังเขป	8
ผังพื้นหมู่กุฏิคณะตึก วัดเสนาศนาราม มาตรฐาน 1:200	10
รูปตัด ก-ก หมู่กุฏิคณะตึก วัดเสนาศนาราม มาตรฐาน 1:200	11
รูปตัด ข-ข หมู่กุฏิคณะตึก วัดเสนาศนาราม มาตรฐาน 1:200	12
รูปด้านทิศตะวันออก หมู่กุฏิคณะตึก วัดเสนาศนาราม มาตรฐาน 1:200	13
รูปด้านทิศใต้ หมู่กุฏิคณะตึก วัดเสนาศนาราม มาตรฐาน 1:200	14
รูปด้านทิศตะวันตก หมู่กุฏิคณะตึก วัดเสนาศนาราม มาตรฐาน 1:200	15
รูปด้านทิศตะวันออก หมู่กุฏิคณะตึก วัดเสนาศนาราม มาตรฐาน 1:200	16
ผังหลังคา หมู่กุฏิคณะตึก วัดเสนาศนาราม มาตรฐาน 1:200	17
แผนผังหมู่กุฏิตึก วัดกระวีศรารามโดยสังเขป	23
ผังพื้นหมู่กุฏิคณะตึก วัดกระวีศราราม มาตรฐาน 1:200	24
รูปตัด ก-ก หมู่กุฏิตึก วัดกระวีศราราม มาตรฐาน 1:200	25
รูปตัด ข-ข หมู่กุฏิตึก วัดกระวีศราราม มาตรฐาน 1:200	26
รูปด้านทิศตะวันออก หมู่กุฏิตึก วัดกระวีศราราม มาตรฐาน 1:200	27
รูปด้านทิศใต้ หมู่กุฏิตึก วัดกระวีศราราม มาตรฐาน 1:200	28
รูปด้านทิศตะวันตก หมู่กุฏิตึก วัดกระวีศราราม มาตรฐาน 1:200	29
รูปด้านทิศตะวันออก หมู่กุฏิตึก วัดกระวีศราราม มาตรฐาน 1:200	30
ผังหลังคา หมู่กุฏิตึก วัดกระวีศราราม มาตรฐาน 1:200	31
ลายเส้นแสดงรูปแบบการจัดวางอาคารหมู่กุฏิคณะตึกวัดเสนาศนาราม	36
ลายเส้นแสดงรูปแบบการจัดวางอาคารหมู่กุฏิวัดกระวีศราราม	36
รูปแบบการจัดวางองค์ประกอบในแผนผังหมู่กุฏิ	37
รูปแบบการจัดวางโครงสร้างหลังคา	39
สัดส่วนของรูปทรงอาคาร	42

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ท่านเจ้าอาวาสและคณะสงฆ์ทั้งที่วัดเสนาสนารามราชวรวิหาร และที่วัดกระวีศรารามราชวรวิหาร ที่เป็นกำลังสำคัญในการดูแลรักษางานสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าไว้ตราบนานทุกวันนี้

ข้าพเจ้าขอขอบคุณคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ที่สนับสนุนการดำเนินงานวิจัยของคณาจารย์ด้วยการให้ทุนอุดหนุนการวิจัย จากเงินรายได้ประจำปี 2546 ของคณะฯ ตลอดจนขอขอบคุณสถานที่ทำงานรวมทั้งอุปกรณ์สำนักงานต่างๆที่จำเป็น

ข้าพเจ้าขอขอบคุณคณะผู้ช่วยทำงานวิจัยคุณภาพทุกท่าน ได้แก่

อาจารย์ถนอม ศรีวรรษ ภาควิชาเทคโนโลยีการก่อสร้าง คณะวิศวกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง ผู้ชำนาญการใช้กล้องสำรวจ

คณะนักศึกษา ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง ผู้ช่วยทำการสำรวจ รั้ววัด และชำนาญการเขียนแบบลายเส้นด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ นายวิทยา จิรัฐติเจริญ

นายทศพร ยุทธศักดิ์

นายวิศวะ สุจิระพงษ์

นายธนชัย ดุรงค์เวโรจน์

นายณัฐพงษ์ รอดเยี่ยม

นายกิตติ ศิริพิทักษ์ชัย

นายกระทรวง สุขเกษม

รองศาสตราจารย์ วัชรวิ วัชรสินธุ์

ผู้ดำเนินการวิจัย

บทคัดย่อ

การศึกษาเชิงคุณค่าของงานออกแบบสถาปัตยกรรมปฏิสังขรณ์ วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ทรงสร้างขึ้นเป็นผาติกรรมถ่ายพระราชวังเมืองลพบุรี ที่ยังคงสภาพสมบูรณ์เพียงพอแก่การทำรังวัด ได้แก่

ปฏิสังขรณ์วัดเสนาคนาราม อำเภอเมืองฯ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปฏิสังขรณ์วัดกระวีศราราม อำเภอเมืองฯ จังหวัดลพบุรี

ว่าด้วยเรื่ององค์ประกอบสำคัญทางกายภาพของงานออกแบบสถาปัตยกรรมปฏิสังขรณ์ ได้พบสาระสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การจัดวางหมู่กุฏิติกในผังบริเวณของวัดทั้งสองแห่ง กุฏิเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของประกอบสำคัญของวัดในเวลานั้น หมู่กุฏิถูกจัดวางให้อยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นและเข้าถึงได้ง่ายโดยการหันด้านหน้าหมู่กุฏิเข้าสู่พื้นที่เว้นว่างสาธารณะระหว่างองค์ประกอบสำคัญต่างๆ ซึ่งเชื่อมต่อกับเส้นทางสัญจรไปยังองค์ประกอบที่สำคัญอื่นๆของวัด แต่ในขณะที่เดียวกันก็สร้างความเป็นส่วนตัวด้วยกำแพงที่ปิดล้อมบริเวณหมู่กุฏิเอาไว้ภายใน

2. การจัดวางองค์ประกอบในแผนผังหมู่กุฏิสังขรณ์ทั้งสองแห่ง เป็นการจัดวางอาคารแบบกลุ่ม (Clustered Organization) กุฏิประกอบด้วยเรือนหลายหลัง จัดวางปิดล้อมพื้นที่เว้นว่างภายใน โดยหันหน้าเรือนแต่ละหลังเข้าสู่ชานกลาง ซึ่งทำหน้าที่เป็นพื้นที่เว้นว่างอเนกประสงค์ระหว่างอาคาร เป็นที่ตั้งอาคารส่วนกลาง ตลอดจนเป็นเส้นทางสัญจร

การจัดวางองค์ประกอบแผนผังหมู่กุฏิที่ปรากฏดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแนวความคิดในการออกแบบวางผังอันเนื่องมาจาก "พระธรรมวินัย" ซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมอันภิกษุควรประพฤติ และขนบธรรมเนียมที่ห้ามภิกษุประพฤติ ซึ่งพระพุทธองค์ได้บัญญัติไว้แล้วแต่ครั้งพุทธกาล

3. รายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆของตัวงานสถาปัตยกรรมปฏิสังขรณ์ มีพัฒนาการด้านศิลปะสถาปัตยกรรมที่เรียบง่ายขึ้นตามสมัยนิยมทั้งโครงสร้างอาคารและศิลปะตกแต่งอาคาร และแม้ว่ารายละเอียดขององค์ประกอบต่างๆจะถูกตัดทอนความซับซ้อนลงไปบางประการ แต่ผลงานที่ปรากฏยังคงรักษาลักษณะพิเศษในงานสถาปัตยกรรมเฉพาะไทยไว้ได้อย่างน่าชื่นชม

ผลของการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นอัจฉริยภาพด้านศิลปะสถาปัตยกรรมชั้นสูงของยุคสมัยที่ควรค่าแก่การศึกษาและพัฒนาสืบต่อไป.

รายงานการวิจัยเรื่อง

“สถาปัตยกรรมภูมิสงฆ์ ณ.วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์
ทรงสร้างขึ้นเป็นผาติกรรมถวายพระราชวังเมืองลพบุรี ”

(The Architectural Design of Kuttis at the Temples Constructed by King Mongkut
in exchange for Reownership of Lopburi Palace)

หัวหน้าโครงการวิจัย

รองศาสตราจารย์ วชิรี วัชรสินธุ์

ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

kvatcja@kmitl.ac.th

WWW. // <http://kmitl.ac.th/~kvatcja>

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย

หมวดเงินรายได้ประจำปีงบประมาณ 2546

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

30 สิงหาคม 2548 ส่งมอบงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทที่ 1

บทนำ

- 1.1 ความสำคัญและที่มาของเรื่องที่ทำการศึกษา
- 1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย
- 1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
- 1.4 ระเบียบวิธีวิจัย
- 1.5 ขอบเขตของงานวิจัย
- 1.6 ระยะเวลาทำงานวิจัย
- 1.7 อุปสรรคในการดำเนินงาน
- 1.8 ข้อเสนอแนะ

1.1 ความสำคัญและที่มาของเรื่องที่ทำการศึกษา

เมื่อครั้งที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสร้างที่ประทับ ณ เมืองลพบุรี ที่พระนารายณ์ราชานิเวศน์นั้น ทรงรู้สึกกระแวงบาปด้วยพระราชวังเป็นที่วิสุคามสิมา ดังข้อความปรากฏในหนังสือพระราชพงศาวดารความว่า

“ในครั้งสมเด็จพระนารายณ์ประชวรหนักใกล้จะสวรรคตที่เมืองลพบุรีนั้น พระเพทราชากับหลวงสรศักดิ์ให้จับพระปิยะซึ่งเป็นผู้อยู่ปรนนิบัติพระองค์ประหารชีวิตเสีย สมเด็จพระนารายณ์ทรงโทมนัสน้อยพระหฤทัย แลเกรงว่าพระเพทราชากับหลวงสรศักดิ์จะทำอันตรายกับพวกข้าราชการที่อยู่ประจำพระองค์เสียอีก จึงมีรับสั่งให้พากันไปวชเสียให้พ้นภัย พวกข้าราชการพากันกราบพูลว่า พระเพทราชากับหลวงสรศักดิ์ให้จุกช่องล้อมวง รักษาพระราชวังไว้จะออกไปไม่ได้ จึงมีรับสั่งให้นิมนต์พระสงฆ์คณะปรกเข้าไปแล้วมีรับสั่งขอให้พระสงฆ์อุปสมบทข้าราชการที่ในพระราชวัง พระสงฆ์ถวายพระพรว่า พระราชวังมิใช่เป็นที่สิมาสงฆ์ จะทำสังกรรมขัดข้องอยู่ สมเด็จพระนารายณ์จึงออกพระโอรสผู้ถวายบริเวณพระราชวังเป็นที่วิสุคามสิมา ให้พระสงฆ์อุปสมบทข้าราชการในครั้งนั้น”

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริทำผาติกรรมถ้ายพระราชวังเมืองลพบุรี ด้วยการโปรดให้ซื้อที่นา 40 ไร่ 2 งาน ถวายเป็นที่ธรณีสงฆ์เท่าเนื้อที่บริเวณพระนารายณ์ราชานิเวศน์ และในคราวเดียวกันนั้นได้ทรงบูรณปฏิสังขรณ์วัดอีก 3 วัด เพื่อเป็นการทรงถ้ายพระนารายณ์ราชานิเวศน์ให้พ้นจากที่วิสุคามสิมา วัดดังกล่าวได้แก่

วัดชุมพลนิกายาราม ที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัดเสนาศนาราม ที่อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วัดกระวีศราราม ที่อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัดลพบุรี

ในแผนผังวัดดังกล่าว กุฏิสงฆ์เป็นองค์ประกอบสำคัญอันหนึ่งของวัด ตัวอาคารมีลักษณะเฉพาะตามประโยชน์ใช้สอย

ปัจจุบันนี้ กุฏิสงฆ์วัดชุมพลนิกายารามได้ถูกรื้อและดัดแปลงเสียใหม่ แทบไม่เหลือเค้าเดิม ส่วนกุฏิสงฆ์วัดเสนาศนาราม ที่กรุงเก่า และ กุฏิสงฆ์วัดกระวีศราราม ที่เมืองลพบุรี ยังคงคงสภาพเดิมให้เห็น เพราะได้รับการบูรณะดูแลเป็นอย่างดี

1.2 วัดอุปประสงค์ของโครงการวิจัย

การที่เลือกศึกษาสถาปัตยกรรมกุฏิสงฆ์ ณ วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ทรงสร้างขึ้นเป็นผาติกรรมถ้ายพระราชวังเมืองลพบุรี เนื่องจาก

2.1 ต้องการเก็บรวบรวมและบันทึกผลงานสถาปัตยกรรม ที่สร้างขึ้นในสมัย พระบาท สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

2.2 ตัวอาคารยังคงมีความสมบูรณ์ ซึ่งเป็นข้อมูลขั้นต้นที่ดี เหมาะแก่การ ศึกษาวิจัย

2.3 เพื่อเป็นประโยชน์ต่องานประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทยสืบไป

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

3.1 ได้บันทึกรูปแบบสถาปัตยกรรมภูมิสงฆ์แบบประเพณีไว้สำหรับศึกษา

3.2 ทำให้นักออกแบบรุ่นใหม่ได้เข้าใจกลวิธีในการออกแบบอาคารพักอาศัย ของสงฆ์อันเนื่องมาจากวินัยสงฆ์

3.3 ใช้ประกอบการเรียนการสอนวิชาออกแบบสถาปัตยกรรมไทย

3.4 เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานออกแบบสถาปัตยกรรมสังฆาวาสร่วม สมัยต่อไป

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม โดยถือเอาตัวงาน สถาปัตยกรรมเป็นข้อมูลขั้นต้น

1.5 ขอบเขตของงานวิจัย

ศึกษาภูมิสงฆ์ ณ. วัดที่มีพระราชประสงค์ทรงสร้างเป็นผาติกรรมถ้ำพระราชวังเมืองลพบุรี ที่ยังคงสภาพสมบูรณ์เพียงพอแก่การทำรังวัด ได้แก่

5.1 ภูมิสงฆ์วัดเสนาศนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

5.2 ภูมิสงฆ์วัดกระวีศราราม จังหวัดลพบุรี

1.6 ระยะเวลาทำงานวิจัย

กำหนดระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย 1 ปี

เดือนที่ 1 - 3 เป็นงานสำรวจภาคสนามเบื้องต้น

เดือนที่ 3 - 8 เป็นการรังวัดภาคสนาม, สังเกต, สัมภาษณ์และเขียนแบบ

เดือนที่ 4 - 8 เป็นการศึกษาภาคเอกสาร เพื่อเรียบเรียงข้อมูล

เดือนที่ 7-10 เป็นงานวิเคราะห์ตีความ และสรุปผลการวิจัย

เดือนที่ 10-12 จัดพิมพ์ข้อมูลการวิจัย และจัดทำรูปเล่มเอกสารฉบับสมบูรณ์

1.7 อุปสรรคในการดำเนินงาน

งานสอนประจำมีมาก ไม่สามารถดำเนินการศึกษาได้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เป็นเหตุให้ผลสำเร็จของงานล่าช้าเกินกำหนด

สถานที่ทำการวิจัยอยู่ไกลจากกรุงเทพฯ การสำรวจรังวัดต้องเดินทางไป-กลับหลายครั้ง จึงจะสามารถเก็บข้อมูลได้สมบูรณ์

1.8 ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่โดยตรงในการอนุรักษ์อาคาร ควรให้ความสำคัญในการดูแลรักษาตัวอาคารให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ ให้ความรู้ความเข้าใจคุณค่าของงานประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมแก่ผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวความคิดในทางปฏิบัติที่เอื้ออำนวยให้อาคารมีการใช้งานอาคารตามควร แทนการเก็บรักษาโดยการปล่อยให้ร้างไม่มีผู้อยู่อาศัย.

วัดเสนาสน์¹ เป็นพระอารามหลวงชั้นเอกชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่บริเวณด้านหลังของพระราชวัง
จันทรถัณฑ์ ตำบลหัวรอ อำเภอกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เดิมชื่อ "วัดเสือ" เป็นวัดโบราณ
ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในสมัยแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ เวลามาผ่านไปนานทรุดโทรมลง เพราะเป็นวัด
ในเขตพระราชวัง ไม่มีพระสงฆ์หรือสามเณรอยู่จำพรรษา

ในปีพ.ศ.2406 ในคราวที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราช
ประสงค์จะทรงสร้างวัดเป็นผาติกรรมถ้ายพระราชวังเมืองลพบุรี² ให้พ้นจากที่วิสุคามลัมมา นอกจากวัด
ชุมพลนิภาคาราม และ วัดกระวีศารามแล้ว "วัดเสือ" เป็นวัดหนึ่งในโครงการที่มีพระราชประสงค์ให้
บูรณปฏิสังขรณ์ไปพร้อมกัน ในการนี้ได้ทรงสถาปนาใหม่ทั่วทั้งอารามให้เป็นวัดธรรมยุติกนิกายวัดแรกใน
จังหวัดกรุงศรีอยุธยา³ และพระราชทานนามใหม่ว่า "วัดเสนาสนาราม"

สังเกตจากภาพถ่ายโบราณข้างต้นจะเห็นว่าเมื่อบูรณะวัดเสนาสน์เสร็จใหม่ ๆ สิ่งก่อสร้างที่
ปรากฏตามหลักฐานเอกสาร⁴ ที่พิจารณาพร้อมกับภาพถ่ายมีอาคารสำคัญที่สร้างขึ้นในครั้งนั้น ได้แก่

พระอุโบสถ พระเจดีย์ พระวิหาร ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอาณาบริเวณ

หมู่กุฎีตึกหลังใหญ่ วางต่อจากลานข้างพระวิหารด้านทิศเหนือ

หอไตร ขนาด 2 ห้อง มีเฉลียงรอบ มีสระน้ำวางถัดออกมาทางด้านทิศตะวันออก

พระตำหนักที่ประทับของสมเด็จพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ เป็นตึกหลังคา

ทรงปั้นหยา ขนาด 3 ห้อง (ตั้งอยู่ริมสระด้านใต้)

ศาลาโถง ขนาด 5 ห้อง มีเฉลียงรอบ ตั้งอยู่ระหว่างหมู่ประตูกำแพงด้านตะวันออก

เฉลียงด้านตะวันออกก่อติดกับกำแพง

เกย ที่เทียบช้าง ราชยาน และเสลี่ยง สำหรับพระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้านายเสด็จ

ที่ทางเดินก่อนถึงหมู่ประตูทางเข้าทั้งด้านเหนือและด้านใต้

การศึกษาสถาปัตยกรรมหมู่กุฎีคณะตึกที่สร้างขึ้นในคราวพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงบูรณปฏิสังขรณ์วัดเสนาสนาราม แบ่งหัวข้อการศึกษาตามหลักสากลสถาปัตยกรรม ได้แก่

2.1 การจัดวางกุฎีในผังบริเวณของวัดเสนาสนาราม

2.2 การจัดวางองค์ประกอบในแผนผังกุฎี

2.3 ลักษณะอาคาร

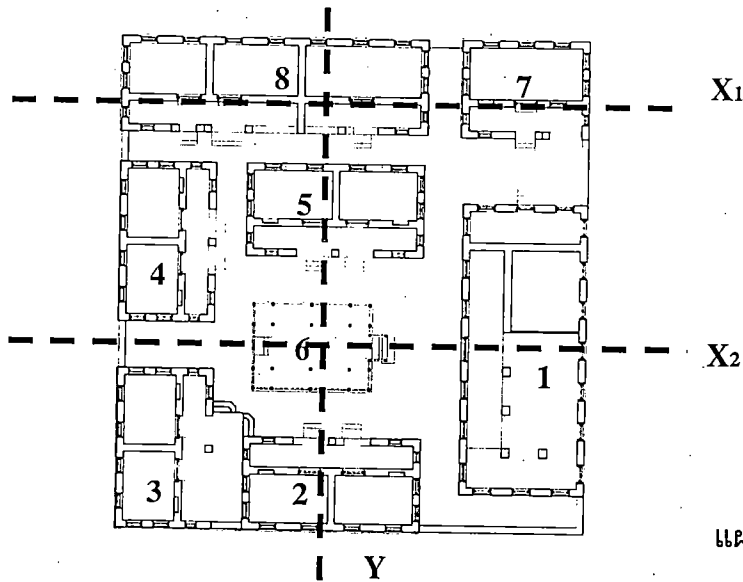
1 "เสนาสนาราม" เขียนตามคำสะกดเดิมในประชุมพงศาวดารภาค 25 "เรื่องสถานที่แล้วคฤซึ่งสร้างในรัชกาลที่ 4" พิมพ์ในงานปลงศพของคุณ
บิดานายเข็ง วรรณสูตร (โรงพิมพ์ : ไสภณพิพรรฒธนากร, พ.ศ. 2465.) หน้า 81.

2 อ้างแล้ว หน้า 81.

3 อ้างแล้ว หน้า 81.

4 พระพรหมเทพาจารย์ (กุสุโม) "ประวัติวัดเสนาสนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา" (โรงพิมพ์ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2479.) หน้า 4.

2.2 การจัดวางองค์ประกอบในแผนผังกุฏิวัดเสนาสนาราม

แผนผังกุฏิวัดเสนาสนารามโดยสังเขป

หมู่กุฏิประกอบด้วยเรือน 9 หลัง ประกอบด้วยการจัดวางกลุ่มอาคาร 2 แบบ คือ

2.2.1 แบบสมดุลง่าย-ขวา ประกอบด้วยเรือน 6 หลัง (1-6) โดยหันหน้าเรือนแต่ละหลังเข้าสู่ศาลาโถงกลาง ซึ่งทำหน้าที่เป็นหอกกลาง ใช้สำหรับสวดมนต์และเป็นหอดฉัน

2.2.2 แบบแนวเส้น ประกอบด้วยเรือน 2 หลัง (7-8) ตั้งซ้อนอยู่หลังกลุ่มอาคารชุดแรก โดยหันหน้าเรือนแต่ละหลังเข้าสู่ศาลาโถงกลางเช่นกัน

เทคนิคในการจัดวางกลุ่มอาคารดังกล่าวเป็นประเพณีในการจัดวางผังเรือนแบบเรียบง่ายของไทยมาแต่โบราณ อีกทั้งการอาศัยผนังด้านหลังของตัวเรือนแต่ละหลังเป็นอาณาเขต นอกจากนี้จะทำหน้าที่เป็นผนังของตัวเรือนแล้วยังทำหน้าที่แนวเขตปิดล้อมบริเวณกลุ่มอาคารอีกด้วย ในส่วนที่ว่างซึ่งเป็นระยะห่างของตัวเรือนแต่ละหลังทำผนังก่ออิฐฉาบปูนล้อมเชื่อมติดต่อกับตัวเรือน ระวังกำแพงแต่ละด้านมีซุ้มประตูทางเข้า-ออกอาคาร 3 ด้าน (ด้านตะวันออก-ตะวันตก และด้านทิศใต้) กลุ่มอาคารประกอบด้วย

1. เรือนประธาน ขนาด 7 ห้อง วางตัวเรือนด้านยาวขนานในแนวเหนือ-ใต้ มีเฉลียงด้านหน้าหันเข้าสู่ภายใน (ด้านทิศตะวันตก)
2. เรือน ขนาด 5 ห้อง มีเฉลียง 2 ด้าน วางตัวเรือนด้านยาวขวางแนวเหนือ-ใต้ มีเฉลียงด้านหน้าหันเข้าสู่ภายใน (ด้านทิศเหนือ) เฉลียงด้านฝาหน้ากลองทิศตะวันตกชนกับเฉลียงเรือนถัดไป
3. เรือนขนาด 4 ห้อง มีเฉลียงด้านหน้า วางตัวเรือนด้านยาวขนานในแนวเหนือ-ใต้ ตั้งฉากเชื่อมติดต่อกับเรือน 5 ห้องหันหน้าเรือนเข้าสู่ภายใน (ด้านทิศตะวันออก)
4. เรือน ขนาด 4 ห้อง มีเฉลียงด้านหน้า วางตัวเรือนด้านยาวขนานในแนวเหนือ-ใต้ หันหน้าเรือนเข้าสู่ภายใน (ด้านทิศตะวันออก)
5. เรือนขนาด 4 ห้อง มีเฉลียงด้านหน้า วางตัวเรือนด้านยาวขวางแนวเหนือ-ใต้ หันหน้าเรือนเข้าสู่ภายใน (ด้านทิศใต้)

รายงานการวิจัย
เล่มที่ :

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

หัวข้อเรื่อง :

พหุวัฒนธรรมของวัดเสนา
วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวมีพระกรุณาโปรดเกล้า
ทรงสร้างขึ้นเป็นชาติทรงรวม
ฝ่ายพระราชาทั้งสี่นิกายไว้

ผู้ดำเนินการวิจัย :

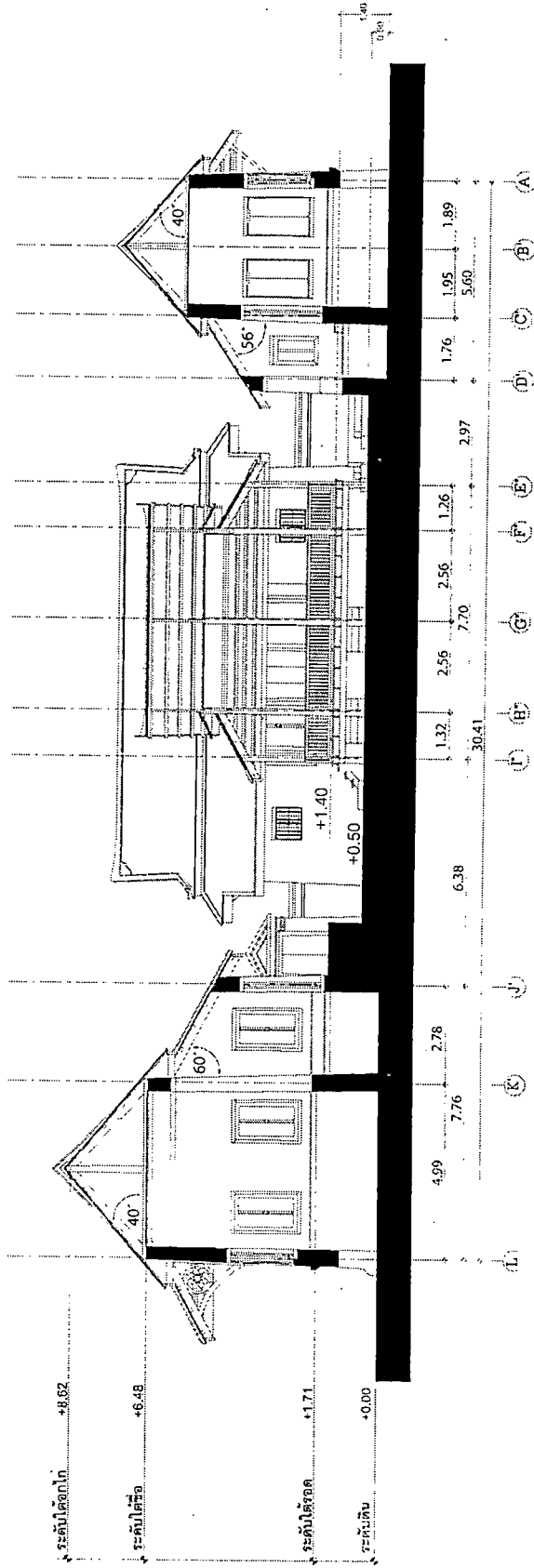
ระพีพร เตชะงาม วัชร วัชรสิงห์
ภาควิชาสถาปัตย์กรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ผู้ช่วยดำเนินการวิจัย :

นภาพิศา สุจิระพงษ์
นภาพิษฐา อดิษฐ์
นภาพิพร อุดม
นภาพิณี สิริกันย์ชัย

ทุนอุดหนุนการวิจัย :

ได้รับทุนประจำปี 2546
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

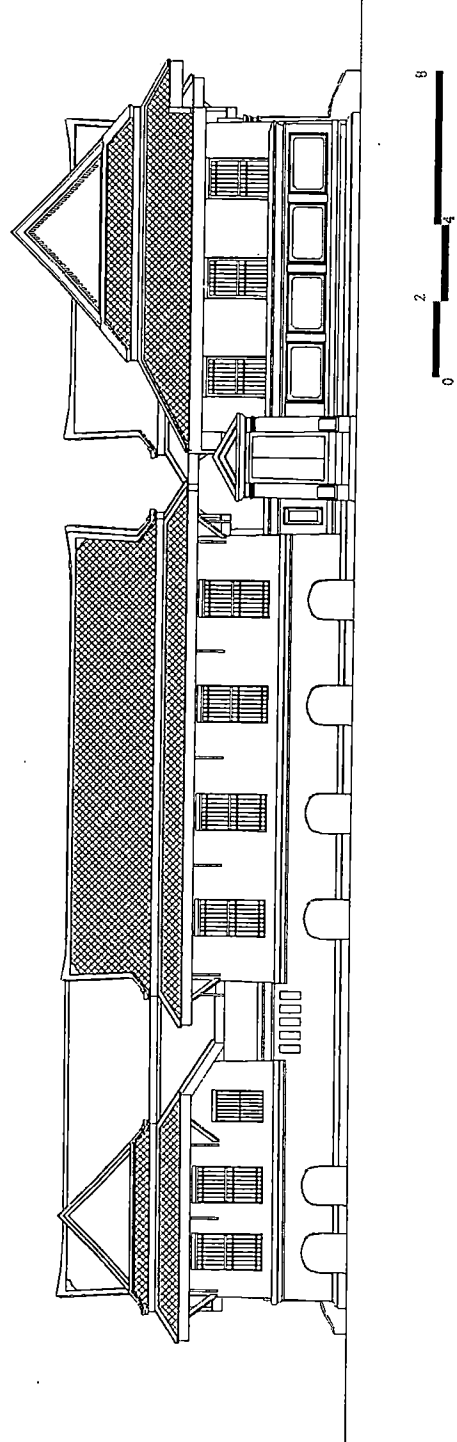

รูปตัด ก-ก หมู่กุฎยณะตึก วัดเสนา ต.นารามราชวรวิหาร

มาตราส่วน

1 : 200

<p>รายงานการวิจัย เสนอ :</p> <p>สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>หัวข้อเรื่อง :</p> <p>"สถาปัตยกรรมปฏิสังขรณ์ วัดที่ระบอบสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวมีพระราชนิพนธ์ ของช่างจีนเป็นคติกรรม ด้วยพระราชนิพนธ์เมืองลพบุรี"</p>	<p>ผู้ดำเนินการศึกษาวิจัย :</p> <p>รองศาสตราจารย์ วัชร วัชรสิงห์ ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>ผู้ช่วยดำเนินงานการวิจัย :</p> <p>นายวิริยะ สุระพงษ์ นายณัฐพงษ์ วัฒนชัย นายกระชวง สุเกษม นายศักดิ์ ศิริศักดิ์ชัย</p>	<p>ทุนอุดหนุนการศึกษาวิจัย :</p> <p>เงินรายได้ประจำปี 2546 คณะกรรมการคณาจารย์</p>
---	---	--	---	---

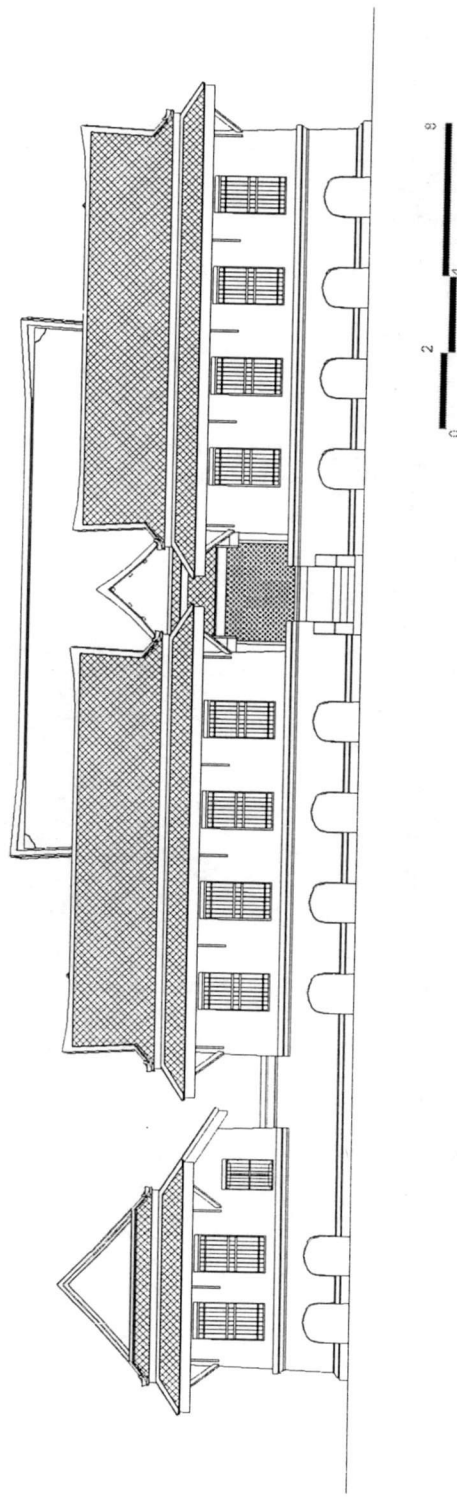

รูปด้านทิศใต้ หมู่กุฎยคณัติก วัดเสนาสนารามราชวรวิหาร

มาตราส่วน

1 : 200

<p>รายงานการวิจัย</p> <p>เสนอ :</p> <p>สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>หัวข้อเรื่อง :</p> <p>*สถาปัตยกรรมปฏิสังขรณ์ วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวมีพระราชนิพนธ์ ทรงสร้างขึ้นเป็นศิลปกรรม ภายพระราชวังเมืองทพบุรี</p>	<p>ผู้ดำเนินการศึกษา :</p> <p>รองศาสตราจารย์ วชิร วีรสินธุ์ ภาควิชาสถาปัตย์กรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>ผู้ช่วยดำเนินการศึกษา :</p> <p>นายมีควะ สุจิตพงษ์ นายณัฐพงษ์ รอดเยี่ยม นายกระพรว สุสมเกษม นายกิตติ ศิริพิทักษ์ชัย</p>	<p>ทุนอุดหนุนการศึกษา :</p> <p>เงินรายได้ประจำปี 2546 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์</p>
--	--	--	--	--

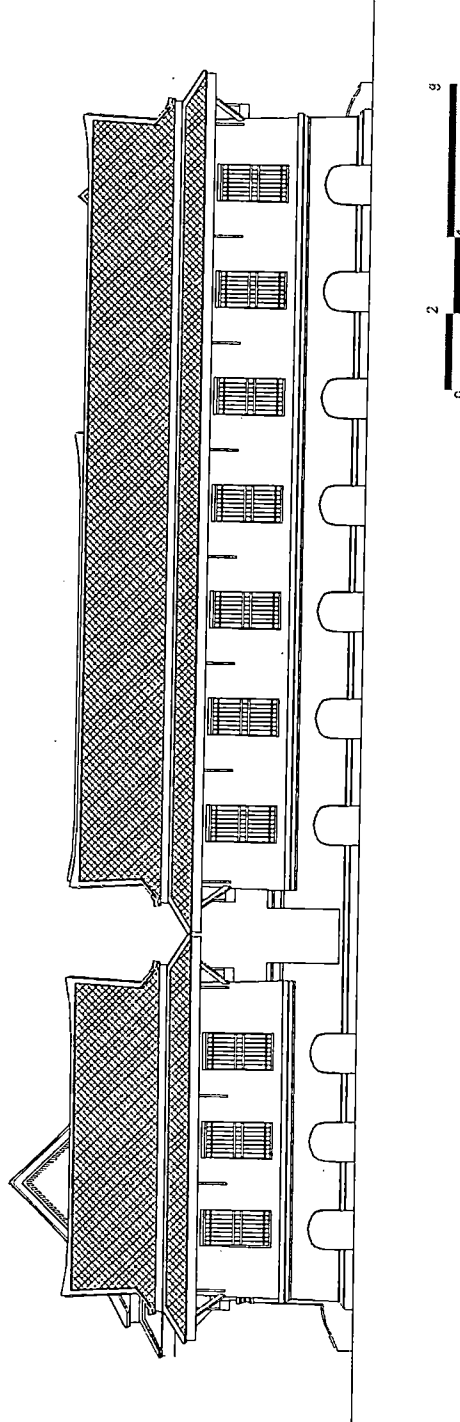

รูปด้านทิศตะวันตก หมู่กุฎยณะติก วัดเสนาศานารามราชวรวิหาร

มาตราส่วน

1 : 200

<p>รายงานการวิจัย</p> <p>เสนอ :</p> <p>สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>หัวข้อเรื่อง :</p> <p>"สถาปัตยกรรมปฏิสังขรณ์ วัดสี่พระยาภาคใต้พระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง ทรงสร้างขึ้นเป็นอาคาร ตามพระราชวังเมืองลพบุรี"</p>	<p>ผู้ดำเนินการศึกษา :</p> <p>รองศาสตราจารย์ วัชร วัชรสินธุ์ ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>ผู้ช่วยดำเนินการศึกษา :</p> <p>นายวิฑูระ สุจิตพงษ์ นายณัฐพงษ์ วัฒนชัยม นายกระชวง สุขเกษม นายอภิสิทธิ์ สิริพิทักษ์ชัย</p>	<p>ทุนอุดหนุนการวิจัย :</p> <p>เงินรายได้ประจำปี 2546 คณะกรรมการศาสตร์</p>
--	--	--	---	--

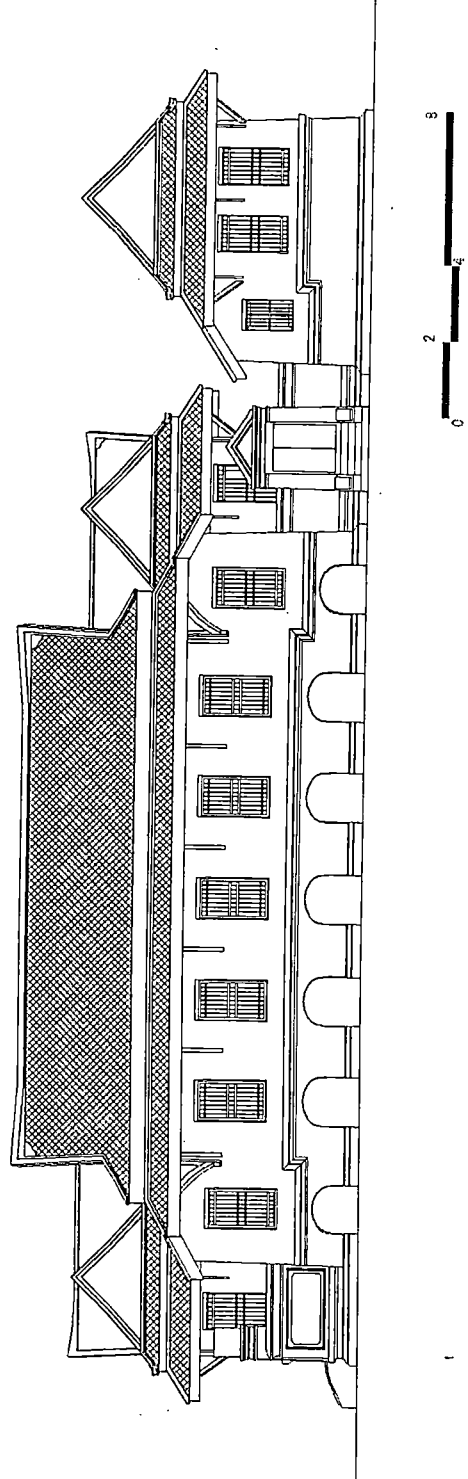

รูปด้านทิศเหนือ หมู่กุฎคณะตึก วัดเสนาสนารามหาวิหาร

มาตราส่วน

1 : 200

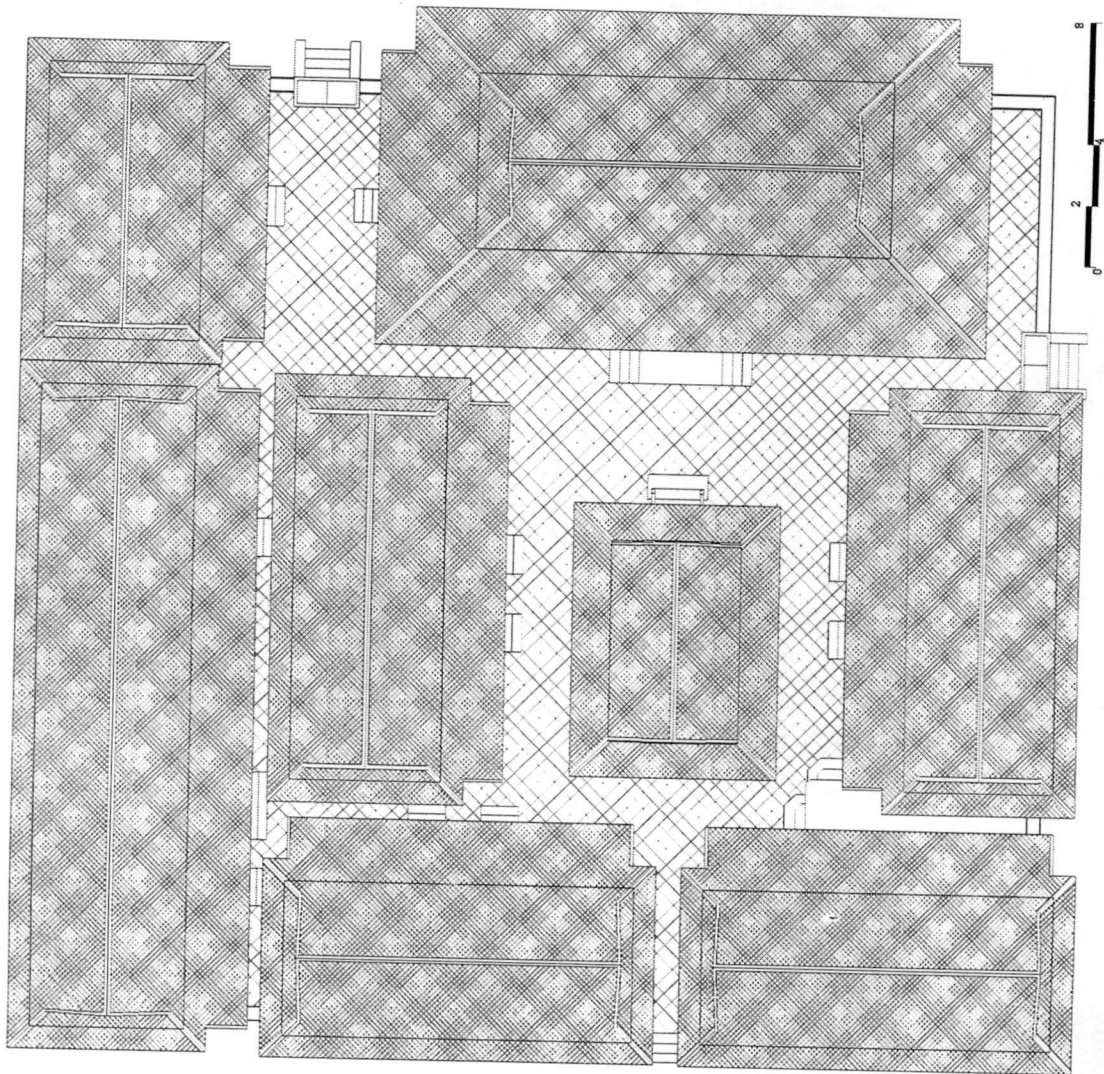
<p>รายงานการวิจัย เสนอ :</p> <p>สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>หัวข้อเรื่อง :</p> <p>"สถาบันกรรมการมูลนิธิ อ. น. วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวพระบรมราชประสงค์ ทรงสร้างขึ้นเป็นภาคศึกษารวม ถ้ายพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า</p>	<p>ผู้ดำเนินการวิจัย :</p> <p>รองศาสตราจารย์ วุฒิ์ วัชรสินธุ์ ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>ผู้ช่วยดำเนินการวิจัย :</p> <p>นายชัชวาล สุจริตพงษ์ นายณัฐพงษ์ รอดเจริญ นายชัชวาล สุระเกษม นายกิตติ ศรีพิทักษ์ชัย</p>	<p>ทุนอุดหนุนการวิจัย :</p> <p>เงินรายได้ประจำปี 2546 คณะกรรมการธนาคาร</p>
---	--	---	--	--

รูปด้านทิศตะวันออก หมู่กุฏิคณะตึก วัดเสนาสนารามราชวรวิหาร

มาตราส่วน

1 : 200

64488

รายงานการวิจัย
เสนอ :

สถาปนิกคนโปรดโดยพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

หัวข้อเรื่อง :

รูปแบบศิลปกรรมปฏิสังขรณ์
วัดพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวมีพระราชนิพนธ์
ทรงสร้างขึ้นเป็นลำดับกรรม
ย้ายพระราชวังเมืองธนบุรี

ผู้ดำเนินการวิจัย :

รองศาสตราจารย์ วรวิทย์ วัฒนสินธุ์
ภาควิชาสถาปัตยกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ผู้ช่วยดำเนินการวิจัย :

นายวิภาะ สุจิตะพงษ์
นายณัฐพงษ์ รอดเยี่ยม
นายประพรวง อธิชยาชน
นายอภิชาติ สิริพิทักษ์ชัย

ทุนอุดหนุนการวิจัย :

เงินรายได้ประจำปี 2546
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

ผังหลังคา หมู่กุฏิคณะติก
วัดเสนาสนารามราชวรวิหาร

มาตราส่วน

1 : 250

2.3 ลักษณะอาคาร

ดังที่ได้กล่าวแล้วในตอนต้นว่าหมู่กุฎีตึกหลังนี้เป็นเรือนหมู่ขนาดใหญ่ มีขนาดพื้นที่โดยรวมประมาณ 900 ตารางเมตร (30.00 ม. X 30.00 ม.) ตัวเรือนกุฎีเป็นอาคารโครงสร้างผนังก่ออิฐรับน้ำหนัก ความหนาของผนังก่ออิฐจากการรังวัดประมาณ 0.50 ม. และที่สำคัญคือผนังภายนอกมีลักษณะลึบเข้าหาภายในตามลักษณะไทย ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกที่ลึบผัดได้ว่าเป็นลักษณะพิเศษแบบไทยเดิมที่เป็นเรือนเครื่องฉาบ

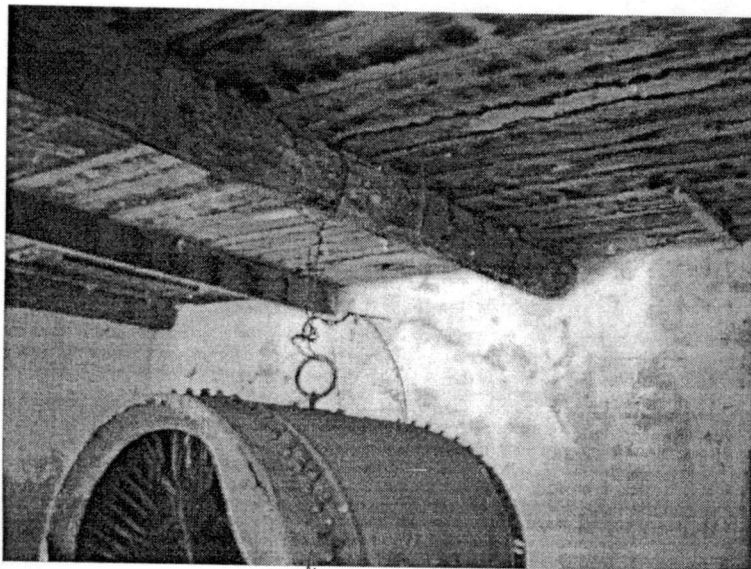

อาคารด้านตะวันออก

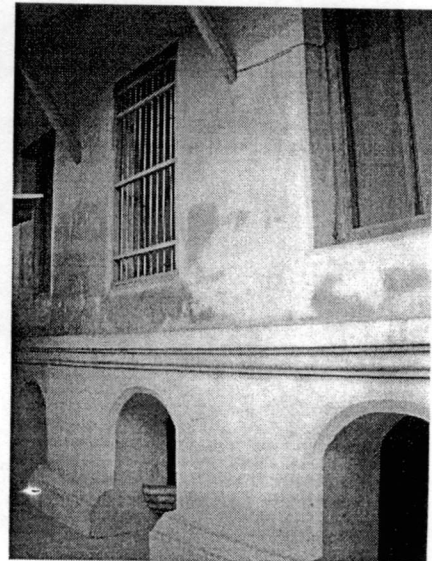

ผนังเรือน 2 ที่เชื่อมต่อกับผนังเรือน 3 (ด้านใต้)

พื้นเรือนไม้กระดานวางบนรอดไม้ นั่งบนกำแพงก่ออิฐฉาบปูน ยกใต้ถุนเรือนสูงประมาณ 1.80 เมตร เจาะช่องระบายความชื้นที่ผนังก่ออิฐด้านนอกอาคาร

รอดและพื้น มองจากใต้ถุนเรือน 1

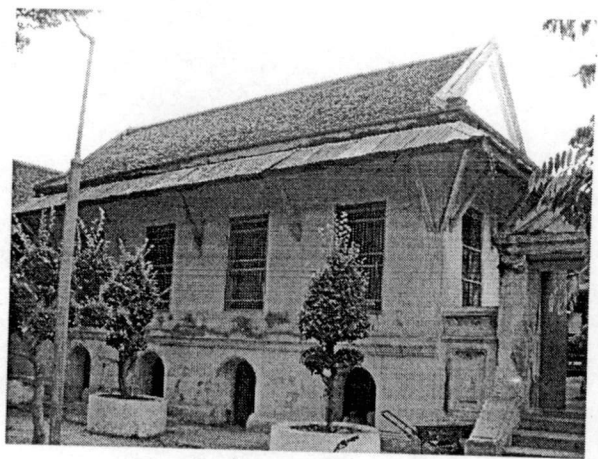

ช่องระบายอากาศใต้ถุน

หลังคาตัวเรือนหลักทำเป็นทรงจั่วจันหันตรงไม่แอ่นตงท้องช้าง หน้าบ้านก่ออิฐฉาบปูนมี
 ชายคาปีกนก ชายคาพาไล และปีกชายคาซ้อนใต้ชายคาตัวเรือนใหญ่แบบประเพณีนิยม

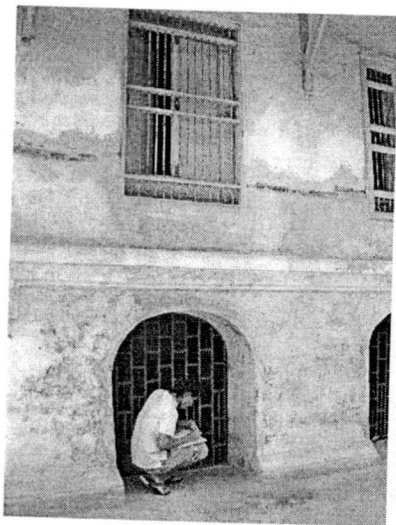

ชายคาด้านผ้านักลองเรือน 1

ชายคาด้านหลังอาคารเรือน 2

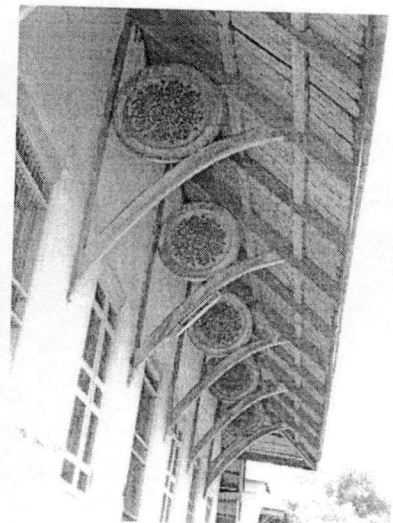
ลักษณะศิลปะสถาปัตยกรรมภายนอกเป็นแบบประยุกต์ไทยผสมยุโรปที่มีพัฒนาการจาก
 ภูมิฐานที่สร้างขึ้นในรัชกาลที่ 3 เห็นได้จากรายละเอียดตกแต่งอาคารต่างๆ ได้แก่ ลายฉลุไม้ค้ำยันปีกชายคา
 ลายปูนปั้นกรอบหน้าบ้าน - ชุ่มประตู่ - ลวดบัวแบ่งผนังอาคาร ช่องระบายความชื้นใต้ถุนอาคารรูปร่างโค้ง

ช่องระบายอากาศใต้ถุน

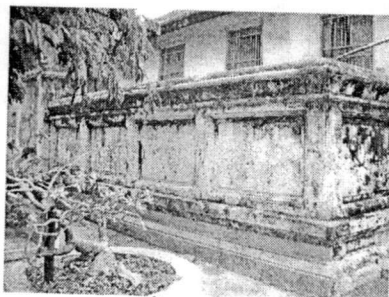
กรอบหน้าบ้านปูนลายผ้าจีบ

ลายฉลุไม้ค้ำยันปีกชายคา

ชุ่มประตู่ด้านทิศใต้

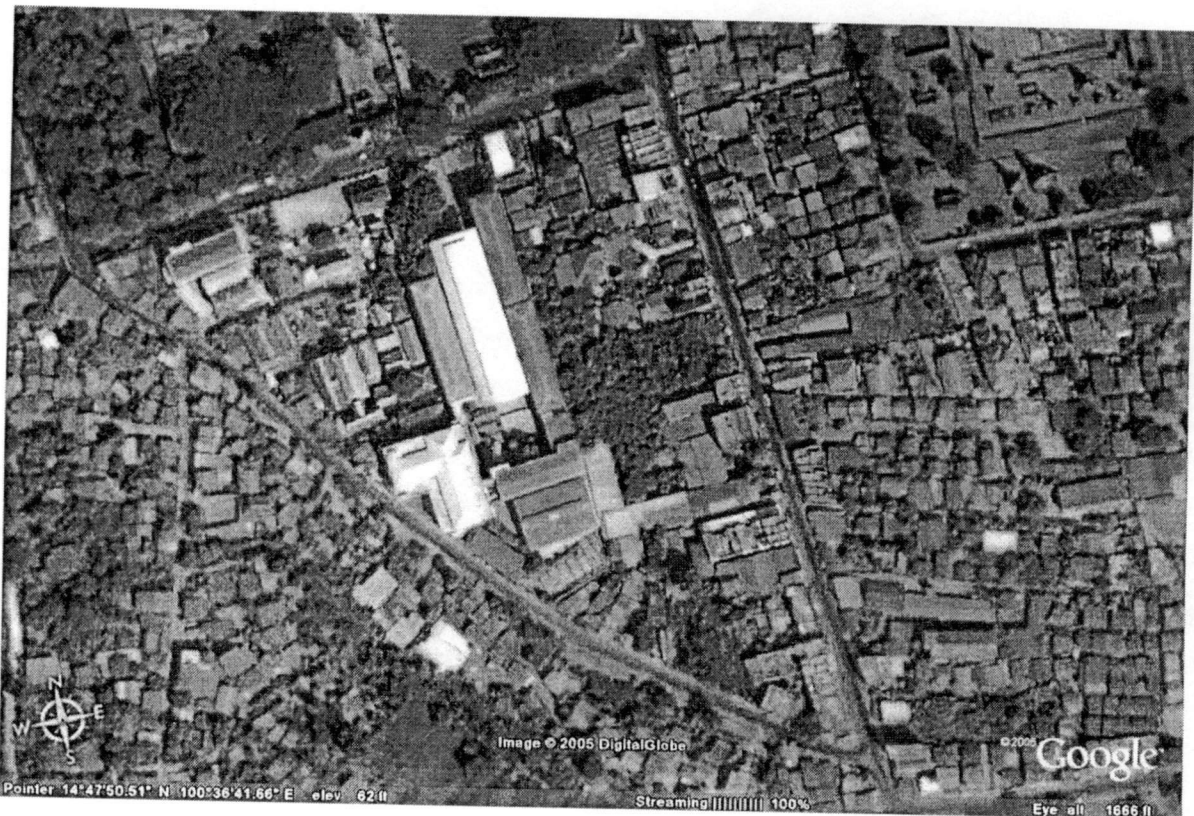
ลายปูนปั้นกำแพงด้านใต้

ผนังเรือน 1 ด้านตะวันออก

บทที่ 3

ลักษณะศิลปะสถาปัตยกรรมกุฏิวัดกระวีศราราม

ภาพถ่ายทางอากาศแสดงสภาพแวดล้อมของวัดกระวีศราราม
(สำเนาจาก Google Earth เมื่อวันที่ 12 กันยายน 2548)

วัดกระวีศรารามราชวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรีอันดับหนึ่งราชวรวิหาร ตั้งอยู่ริมถนน เพชรราชา ทางด้านทิศใต้ของพระนารายณ์ราชนิเวศน์ ในเขตตำบลท่าหิน อำเภอเมืองลพบุรี จังหวัด ลพบุรี มีเนื้อที่ 14 ไร่เศษ เดิมชื่อ "วัดขวิด" สมเด็จพระนารายณ์ทรงสร้าง เมื่อ พ.ศ. 2208 เป็นวัดหนึ่งซึ่ง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เฝ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ทรงบูรณะใหม่ทั้งพระอารามเป็นชาติกรรมเพื่อเฝ้าพระ นารายณ์ราชนิเวศน์จากที่วิสุคามสีมา ในโอกาสเดียวกันกับวัดเสนาสนาราม และวัดชุมพลนิกายาราม เมื่อบูรณะแล้วเสร็จ พระราชทานนามว่า "วัดกระวีศราราม" แล้วทรงนิมนต์พระสงฆ์รามัญนิกายมาอยู่ จำพรรษา ด้วยมีพระราชประสงค์จะให้สวดพระปริตสำหรับพระราชวัง⁵ เป็นที่สังเกตว่าเจ้าอาวาสทุกรูปมี สมณะศักดิ์เป็น "พระครูรามัญสมณคุณ" ต่อมาในคราวที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิร ญาณวโรรส ทรงจัดระเบียบการปกครองสงฆ์ ทรงเห็นว่าหาผู้ทำนุบำรุงพระสงฆ์รามัญนิกายได้ยาก จึง ทรงเปลี่ยนให้เป็นวัดมหานิกายตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ตามเอกสาร⁶ของวัด และ จากการวิเคราะห์ดูรูปแบบลักษณะศิลปะสถาปัตยกรรม พอที่จะ อนุมานได้ว่าถาวรวัตถุและสถานที่ ที่ได้ทรงสร้างขึ้นพร้อมกันในคราวที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เฝ้าอยู่หัว นอกจากพระอุโบสถ, ศาลาการเปรียญ, ซุ้มประตู-กำแพงโดยรอบวัดแล้ว หมู่กุฏิที่ ยังคง สภาพอยู่ถึงปัจจุบันก็ได้สร้างขึ้นในครั้งนั้นด้วยเช่นกัน

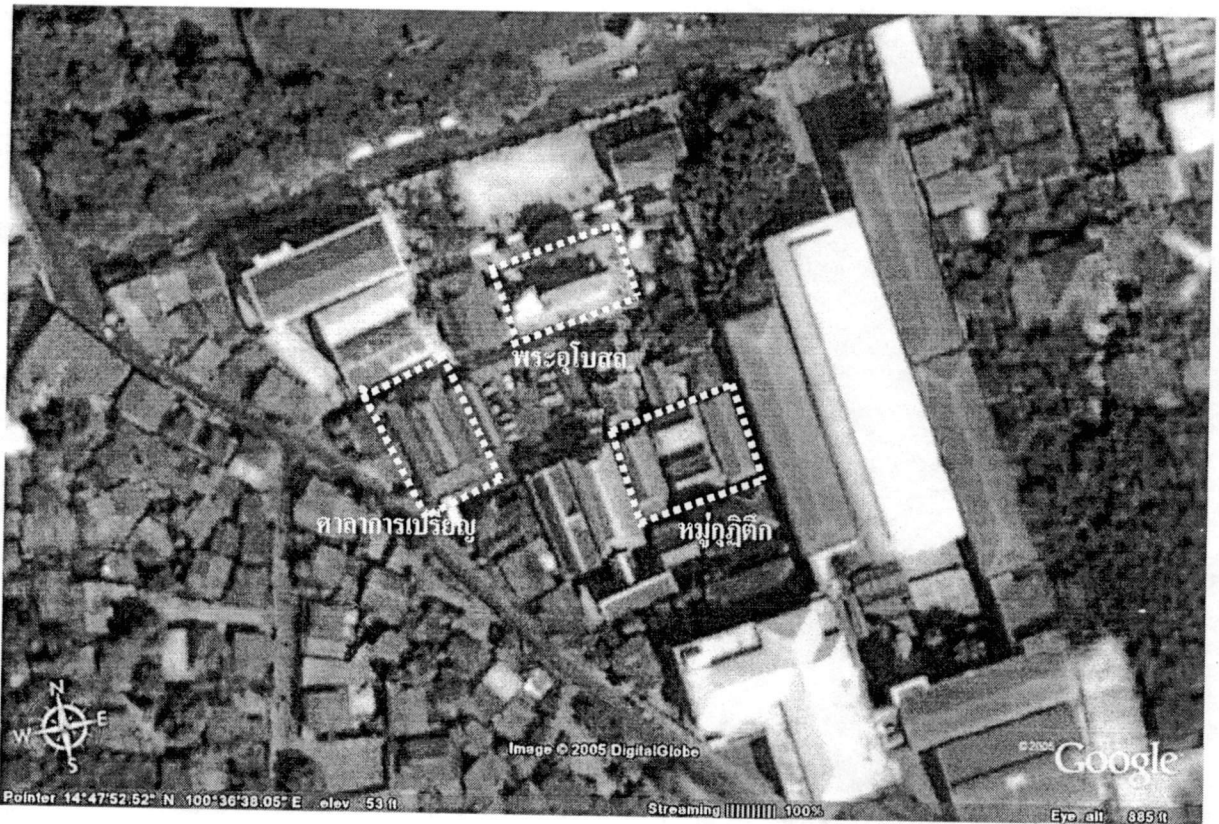
การศึกษารูปแบบสถาปัตยกรรมหมู่กุฏิที่สร้างขึ้นใหม่ในครั้งนั้น แบ่งหัวข้อการศึกษาตาม หลักสากลสถาปัตยกรรม ได้แก่

- 3.1.1 การจัดวางหมู่กุฏิในผังบริเวณของวัดกระวีศราราม
- 3.1.2 การจัดวางองค์ประกอบในแผนผังหมู่กุฏิ
- 3.1.3 ลักษณะอาคาร

⁵ ประชุมพงศาวดารภาคที่ 25 "เรื่องสถานที่แล้ววัดซึ่งสร้างในรัชกาลที่ 4" พิมพ์ในงานปลงศพสนองคุณบิดาชายเชี่ยง กรรณสูตร (โรงพิมพ์ : โสภณพิพรรฒธนากร, พ.ศ. 2465.) หน้า 84.

⁶ หนังสือที่ระลึกในงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ณ พระอารามหลวงวัดกระวีศราราม ราชวรวิหาร ตำบลท่าหิน อำเภอเมืองฯ จังหวัดลพบุรี (วันศุกร์ที่ 19 ตุลาคม 2544) หน้า 18.

3.1.1 การจัดวางภูมิในผังบริเวณของวัดกระวีศราราม

ภาพถ่ายทางอากาศ แสดงตำแหน่งการจัดวางหมู่กุฏิติกในผังบริเวณของวัดกระวีศราราม (สำเนาจาก Google Earth 12 กันยายน 2548)

จากภาพถ่ายทางอากาศ แสดงตำแหน่งการจัดวางหมู่กุฏิติกในผังบริเวณของวัดกระวีศราราม จะเห็นว่า องค์ประกอบสำคัญของวัดได้แก่ พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ และหมู่กุฏิสงฆ์นั้นถูกจัดวางให้แยกกันโดยมีพื้นที่เว้นว่างของลานกว้างเป็นตัวเชื่อมเส้นทางสัญจร ทางสัญจรหลักมีอยู่ 2 ทาง

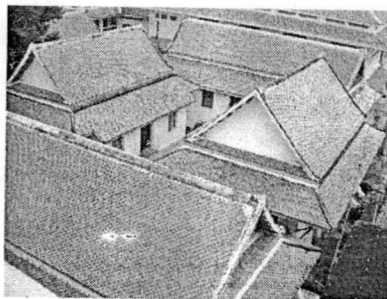
ทางแรก ด้านทิศเหนือ เข้ามาในบริเวณวัดจะเข้าถึงพระอุโบสถ

ทางที่สอง ด้านตะวันตก เข้ามาในบริเวณวัดจะเข้าถึงศาลาการเปรียญ

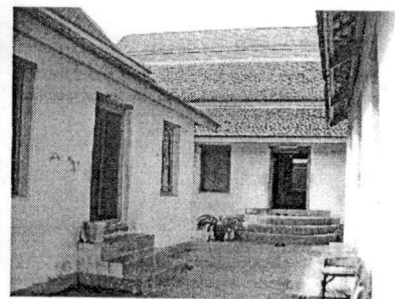
ส่วนหมู่กุฏินั้นจะถูกจัดให้อยู่ส่วนในสุดของการเข้าถึงไม่ว่าจะเข้ามาทางใด

กุฏิด้านทิศใต้ (ด้านหลัง)

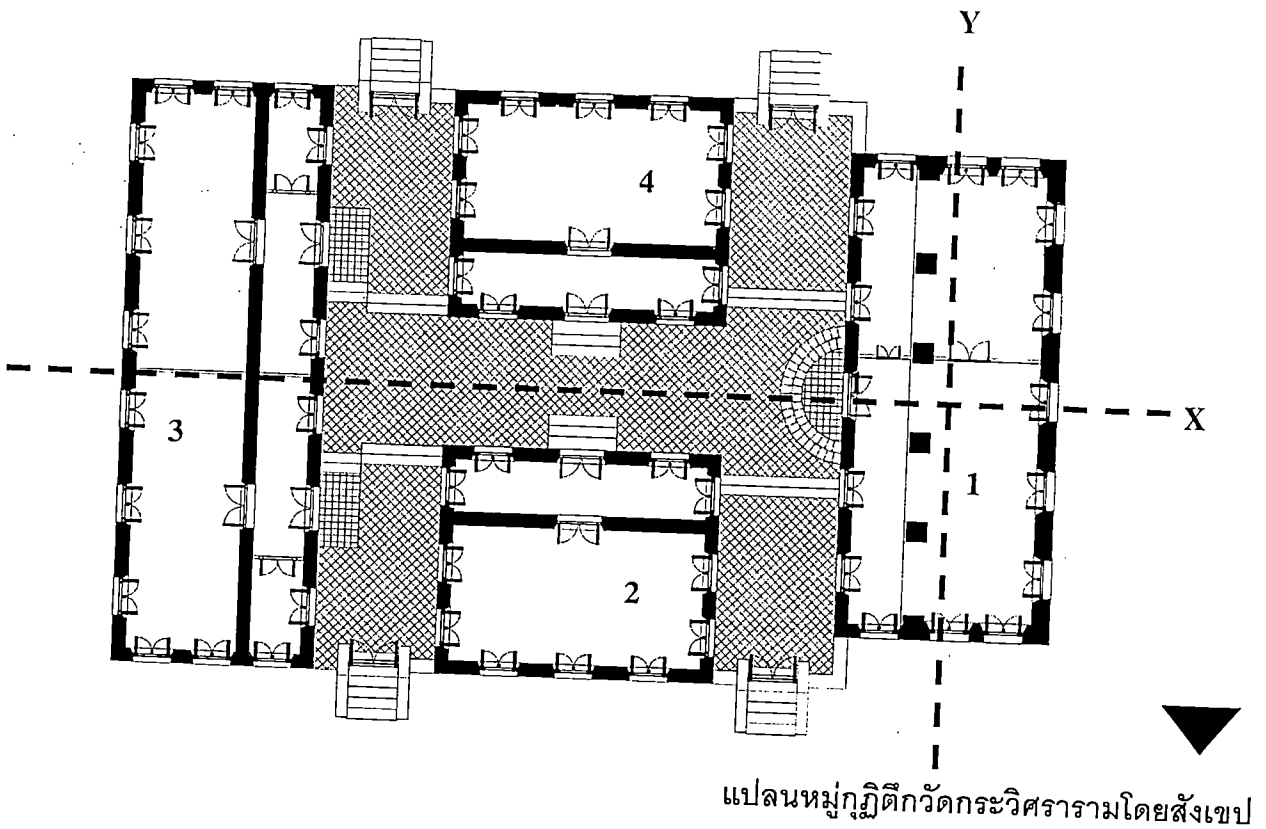

กุฏิด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ

ในบริเวณระหว่างเรือนกุฏิ

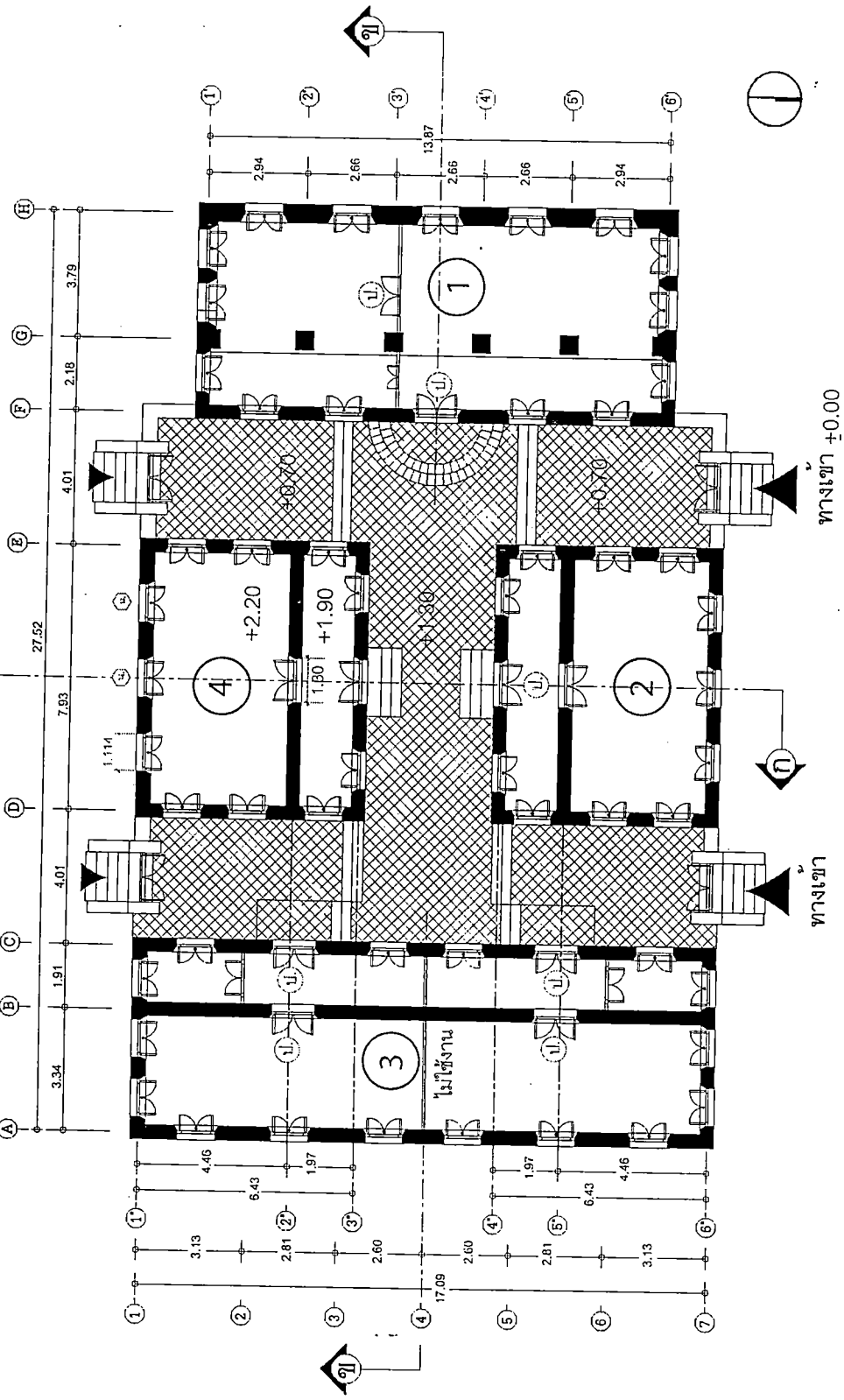
3.1.2 การจัดวางองค์ประกอบในแผนผังหมู่กุฏิที่วัดกระวีศราราม

กุฏิประกอบด้วยเรือน 4 หลัง จัดวางปิดล้อมพื้นที่เว้นว่างภายใน โดยหันหน้าเรือนแต่ละหลังเข้าสู่ชานกลาง ซึ่งทำหน้าที่เป็นพื้นที่เว้นว่างระหว่างอาคารและทางสัญจร

การวางผังเรือนหมู่ใช้เทคนิคในการจัดวางกลุ่มอาคารแบบสมดุลง่าย-ขวา มีซุ้มประตูทางเข้า-ออกอาคาร ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ด้านละ 2 ประตู (ด้านทิศเหนือ และ ด้านทิศใต้) กลุ่มอาคารประกอบด้วย

1. เรือนประธาน ขนาด 5 ห้อง วางตัวเรือนด้านยาวขนานในแนวเหนือ-ใต้ มีเฉลียงด้านหน้าหันเข้าสู่ภายใน (ด้านทิศตะวันออก)
2. เรือน 2 ขนาด 3 ห้อง วางตัวเรือนด้านยาวขวางแนวเหนือ-ใต้ มีเฉลียงด้านหน้าหันเข้าสู่ภายใน (ด้านทิศใต้)
3. เรือน 3 ขนาด 6 ห้อง วางตัวเรือนด้านยาวขนานในแนวเหนือ-ใต้ มีเฉลียงด้านหน้าหันหน้าเรือนเข้าสู่ภายใน (ด้านทิศตะวันตก)
4. เรือน 4 ขนาด 3 ห้อง วางตัวเรือนด้านยาวขวางแนวเหนือ-ใต้ มีเฉลียงด้านหน้าหันเข้าสู่ภายใน (ด้านทิศเหนือ)

รายงานการวิจัย
เสนอ :

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

หัวข้อเรื่อง :

สถาปัตยกรรมปฏิสังขรณ์
วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์
ทรงสร้างขึ้นในวัดศิรินทร
ตำบลพระราชวังเมืองลพบุรี

ผู้ดำเนินการวิจัย :

รศ.เสถียรจรรย์ วัชรวิจิตร
ภาควิชาสถาปัตยกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ผู้ช่วยดำเนินการวิจัย :

นายวิฑระ สุจริตพงษ์
นายณัฐพงษ์ รอดสืบม
นายธงชัย อรุณศรี
นายอภิรักษ์ หอสูรเมธา
นายวิฑิตยา ธีรวิจิตรวิชัย
นายเทพ บุณยศักดิ์
นายประทีป สุรเกษม

ทุนอุดหนุนการวิจัย :

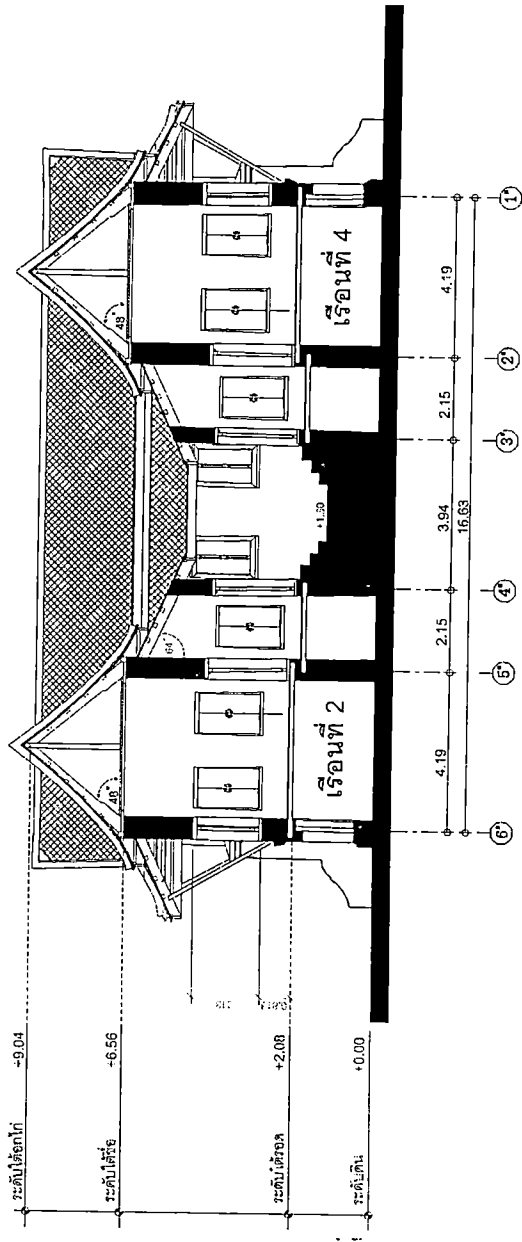
เงินรายได้ประจำปี 2546
คณะกรรมการบรรณาคัดสรร

ผังพื้น หมู่กุฏิวัด วัดกระวีศรารามราชวรวิหาร

มาตราส่วน

1 : 200

<p>รายงานการวิจัย</p> <p>เสนอ :</p> <p>สถานียมนกไม้โยธียะจนเกล้า</p> <p>เจ้าคุณท้าวสุทธธรรม</p>	<p>หัวข้อเรื่อง :</p> <p>"สถาปัตยกรรมปฏิสังขรณ์</p> <p>วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า</p> <p>เจ้าอยู่หัวที่พระราชทานพระสงฆ์</p> <p>พระศรีสังฆมุนีในวัดกุ่ม</p> <p>ตำบลพระอารามเมืองสมุทร</p>	<p>ผู้ดำเนินการศึกษา :</p> <p>รองศาสตราจารย์ วรวิทย์ วัฒนสินธุ์</p> <p>ภาควิชาสถาปัตยกรรม</p> <p>สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า</p> <p>เจ้าคุณพระสารพัดคดี</p>	<p>ผู้ช่วยดำเนินการศึกษา :</p> <p>นายวิเศษ สุริยะพงษ์</p> <p>นายอริยพงษ์ รอดรัมย์</p> <p>นายธงชัย สุวงศ์รุ่งเรือง</p> <p>นายไตรศักดิ์ พลพัฒน์ภัก</p> <p>นายวิฑูรย์ จุฬาสีเจริญ</p> <p>นายเทพพร มุขสวัสดิ์</p> <p>นายกระชวง สุธรรม</p>
<p>ทุนอุดหนุนการศึกษา :</p> <p>เงินรายได้ประจำปี 2546</p> <p>คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์</p>			

รูปตัด ก-ก หมู่กุฎีตึก วัดกระวีศรารามราชวรวิหาร

มาตราส่วน

1 : 200

รายงานการวิจัย
เสนอ :

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

หัวข้อเรื่อง :

"สถาปัตยกรรมปฏิสังขรณ์
วัดที่มีพระมหาเจดีย์พระจอมเกล้า
เสด็จผู้มีพระชนกประมุข
ทรงสร้างขึ้นในภาคกรม
ฝ่ายพระราชวังเมืองลพบุรี"

ผู้ดำเนินการวิจัย :

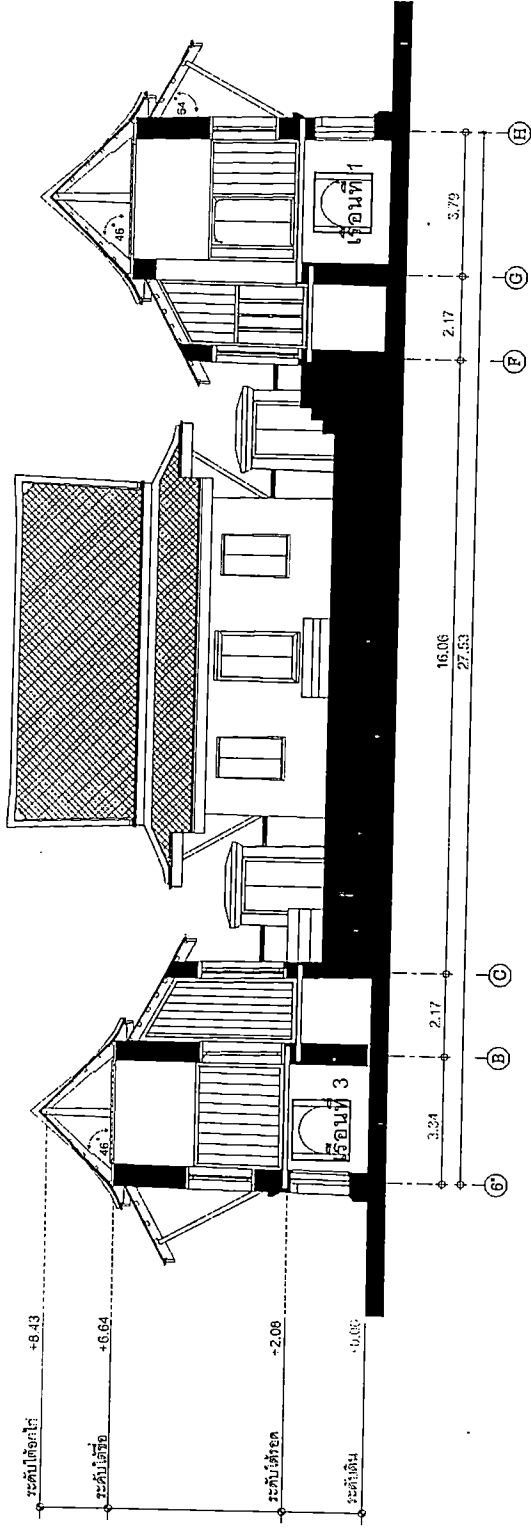
รองศาสตราจารย์ วัชรินทร์
ภาควิชาสถาปัตยกรรม
สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ผู้ช่วยดำเนินการวิจัย :

นายวิเศษ สุระพงษ์
นายเนืองสร รัชต์เกษม
นายธงชัย อรรถเวโรจน์
นายปรีชาศักดิ์ พงศ์บุณยาพร
นายวิภาดา จิวสุตังชัย
นายเทพพร ฤทธิศักดิ์
นายประทรง สุระเกษม

ทุนอุดหนุนการวิจัย :

เงินรายได้ประจำปี 2546
คณะกรรมการศาสตร์

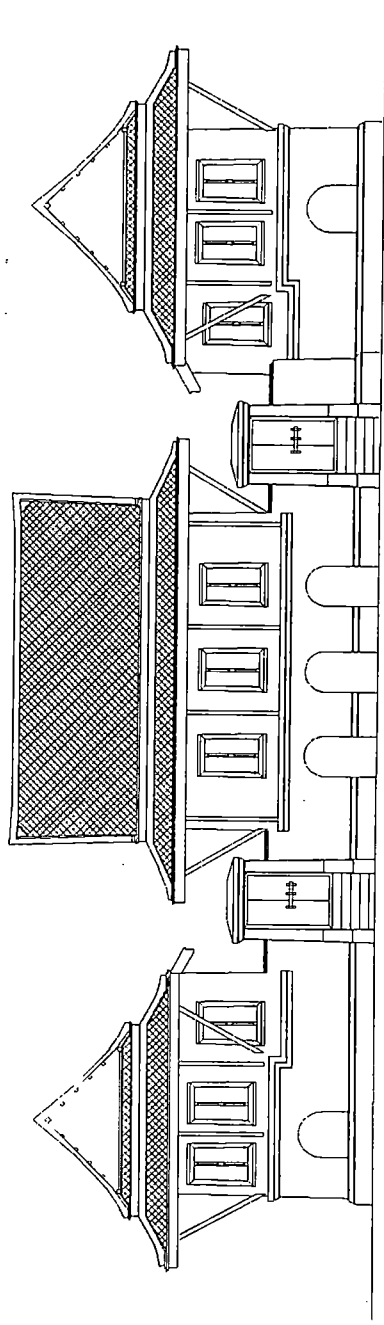

รูปตัด ข-ข หมู่กุฏิวัด วัดกระวีศรารามราชวรวิหาร

มาตราส่วน

1 : 200

<p>รายงานการวิจัย เสนอ : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>หัวข้อเรื่อง : "สถาปัตยกรรมปฏิสังขรณ์ วัดพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวที่พระวิหารประสงค์ พระสร้างขึ้นเป็นนาคิกรม ถ้ำพระบาทรังเมืองลพบุรี"</p>	<p>ผู้ดำเนินการวิจัย : รองศาสตราจารย์ วรวิ วัชรินทร์ ภาควิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>ผู้ช่วยดำเนินการวิจัย : นายชวระ จุริพงษ์ นายณรงค์เมษ รัตเฉลิม นายธชัย สุวงศ์โรจน์ นายไกรศักดิ์ พรรณนภาพ นายวิทยา จิวิติเจริญ นายพิพช บุณย์ศักดิ์ นายกระพรว สุภเกษม</p>	<p>ทุนอุดหนุนการวิจัย : เงินรายได้ประจำปี 2546 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์</p>
--	--	---	---	---

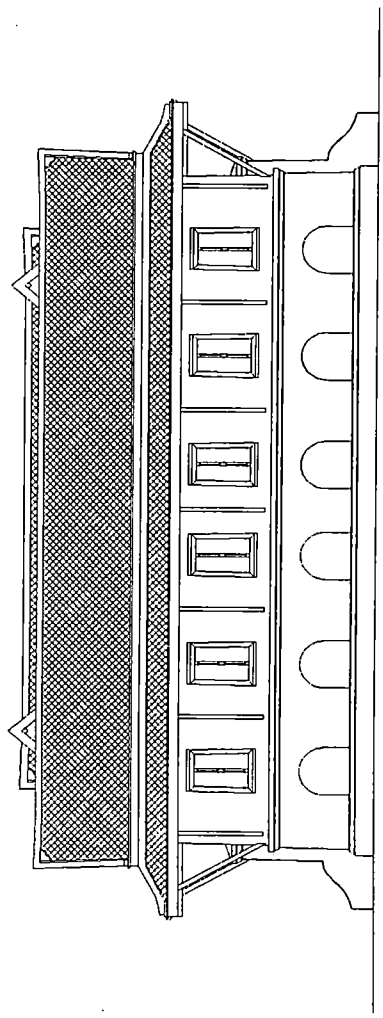

รูปด้านทิศเหนือ หมู่กุฏิวัด วัดกระวีศารามราชวรวิหาร

มาตราส่วน

1 : 200

<p>รายงานการวิจัย</p> <p>เสนอ :</p> <p>สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>หัวหน้าเรื่อง :</p> <p>สถาบันวิทยกรรมปฏิสังข์ ฉ.ม. วัดพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง พระตำหนักเป็นชาติกรรม ฝ่ายพระราชาคณะสงฆ์</p>	<p>ผู้ดำเนินการวิจัย :</p> <p>รองศาสตราจารย์ วิเชียร วัฒนสินธุ์ ภาควิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>ผู้ช่วยดำเนินการวิจัย :</p> <p>นายอัครวิเศษ สุริยะพงษ์ นายณัฐพงษ์ รอดเยี่ยม นายธงชัย คุมงคลโรจน์ นายเกียรติศักดิ์ พลดีในภาพ นายวิทย์ญา จิ๋วดีเจริญ นายทศพงษ์ มุขยศักดิ์ นายกระทรวง สุตะกรม</p>
			<p>ทุนอุดหนุนการวิจัย :</p> <p>เงินรายได้ประจำปี 2546 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์</p>

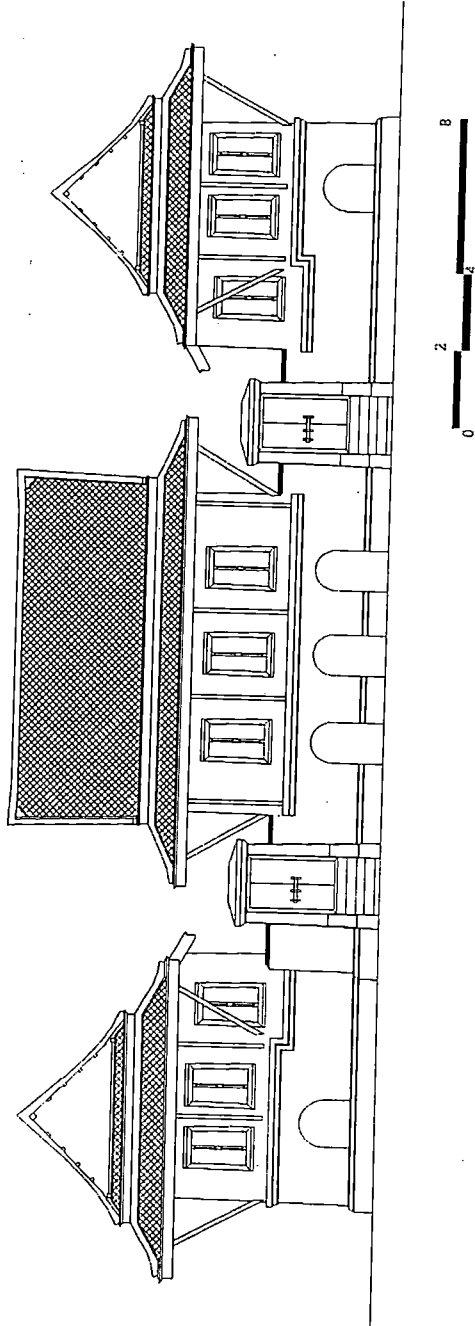

รูปด้านทิศตะวันออก หมู่กุฏิวัด วัดกระวีศราภามราชวรวิหาร

มาตราส่วน

1 : 200

<p>รายงานการวิจัย เสนอ :</p> <p>สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>หัวข้อเรื่อง :</p> <p>*สถาปัตยกรรมปฏิสังขรณ์ วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ ทรงสร้างขึ้นเป็นมณฑลธรรม ฝ่ายพระราชวังมณีรัตนบุรี</p>	<p>ผู้ดำเนินการวิจัย :</p> <p>รองศาสตราจารย์ วิฑูรย์ วัฒนสิงห์ ภาควิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>ผู้ช่วยดำเนินการวิจัย :</p> <p>นายอิสระ สุริยพงษ์ นายเนรุพงษ์ รอดเยี่ยม นายธงชัย คุณศุภโรจน์ นายปัทมศักดิ์ พงศ์ปิ่นเกษร นายวิฑูรย์ จุฬศิริเจริญ นายศุภพร ยุทธศักดิ์ นายกระวีรวง สุเมตธม</p>
<p>ทุนอุดหนุนการวิจัย :</p> <p>เงินรายได้ประจำปี 2546 คณะกรรมการวัฒนธรรมศาสตร์</p>			

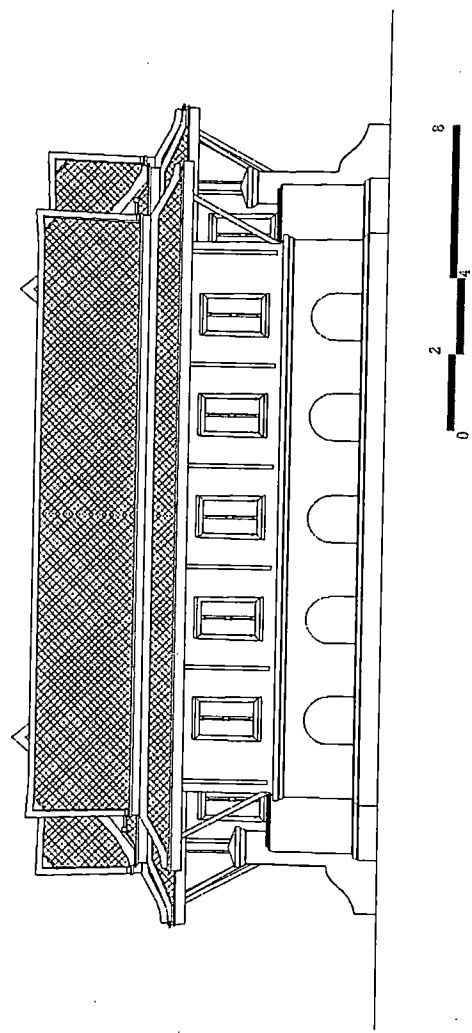

รูปด้านทิศใต้ หมู่กุฏิวัด วัดกระวีศรารามราชวรวิหาร

มาตราส่วน

1 : 200

<p>รายงานการวิจัย</p> <p>เสนอ :</p> <p>สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>หัวข้อเรื่อง :</p> <p>*สถาปัตยกรรมปฏิสังขรณ์ วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์ ทรงสร้างขึ้นเป็นมณฑล ฝ่ายพระราชวังมโหฬาร</p>	<p>ผู้ดำเนินการศึกษา :</p> <p>รองศาสตราจารย์ วิฑูรี วิมลสิงห์ ภาควิชาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>ผู้ช่วยดำเนินงานการวิจัย :</p> <p>นายอิสระ สุระพงษ์ นายเนืองนิตย์ รอดเยี่ยม นายธงชัย อุดมคติพงษ์ นายไพรัชศักดิ์ พลสุนันทพร นายวิฑูรี สุวีริสเจริญ นายสหพร บุญศักดิ์ นายประจวบ สุระเกษม</p>
			<p>ทุนอุดหนุนการวิจัย :</p> <p>เงินรายได้ประจำปี 2546 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์</p>

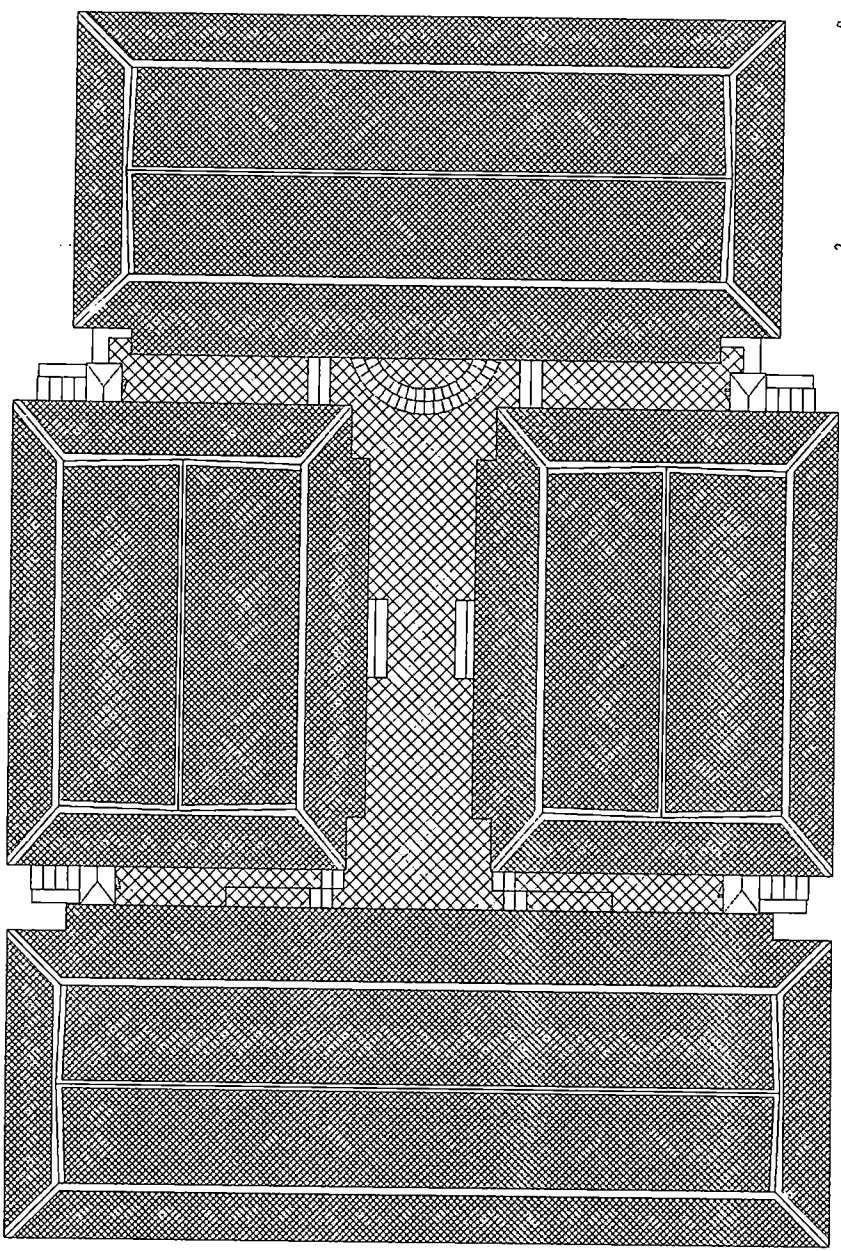

รูปด้านทิศตะวันตก หมู่กุฏิ วัดกระวีศรารามราชวรวิหาร

มาตราส่วน

1 : 200

<p>รายงานการวิจัย</p> <p>เสนอ :</p> <p>สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>หัวข้อเรื่อง :</p> <p>สถาปัตยกรรมปฏิสังขรณ์ ณ วัดที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ทรงสร้างขึ้นในรัชสมัย อ้ายพระยาวรวงษาธิเบศร์</p>	<p>ผู้ดำเนินการศึกษา :</p> <p>รองศาสตราจารย์ ธีรวิ ธีรสินธุ์ ภาควิชาสถาปัตย์กรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง</p>	<p>ผู้ช่วยดำเนินการศึกษา :</p> <p>นายศิวะ สุริยะพงษ์ นายณัฐพงษ์ รอดชื่น นายธงชัย อุดมใจใหม่ นายอภิรักษ์ พลดีนันทาท นายวิชาญ จิวูดีเจริญ นายพิทท พุทธิศักดิ์ นายกระบวน สุระเกษม</p>	<p>ทุนอุดหนุนการศึกษา :</p> <p>เงินรายได้ประจำปี 2546 คณะกรรมการวัฒนธรรมศาสตร์</p>
--	---	--	--	--

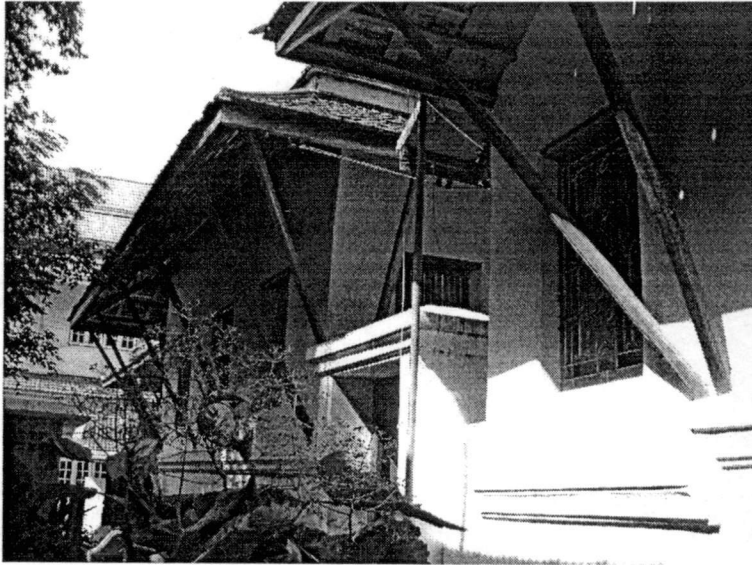
ผังหลังคา หมู่กุฏิติก วัดกระวีศรัทธามารามราชวรวิหาร

มาตราส่วน

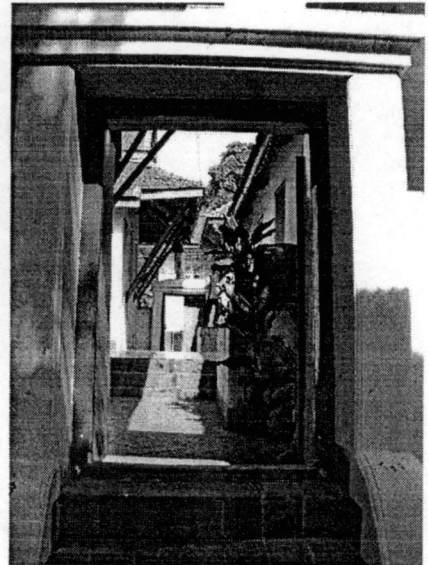
1 : 200

3.1.3 ลักษณะอาคาร

หมู่กุฎีตึกหลังนี้เป็นเรือนหมู่ขนาดกลาง มีขนาดพื้นที่โดยรวมประมาณ 480 ตารางเมตร (18.00 ม. X 27.00 ม.) ตัวเรือนกุฎีเป็นอาคารโครงสร้างผนังก่ออิฐรับน้ำหนัก ความหนาของผนังก่ออิฐจากการรังวัดประมาณ 0.60 ม. ผนังภายนอกมีลักษณะลึ้มเข้าหาภายในแบบเรือนเครื่องลัดับ

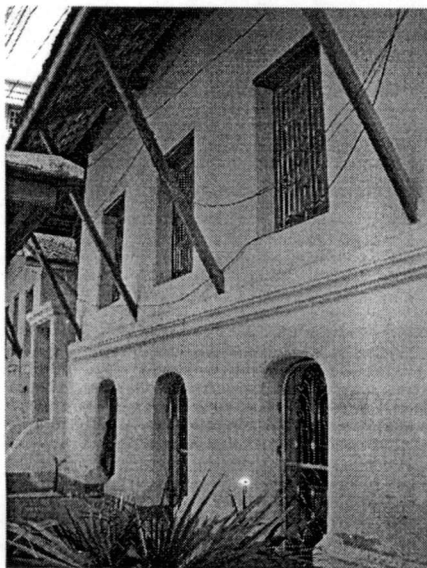
อาคารด้านหน้า (ทิศเหนือ)

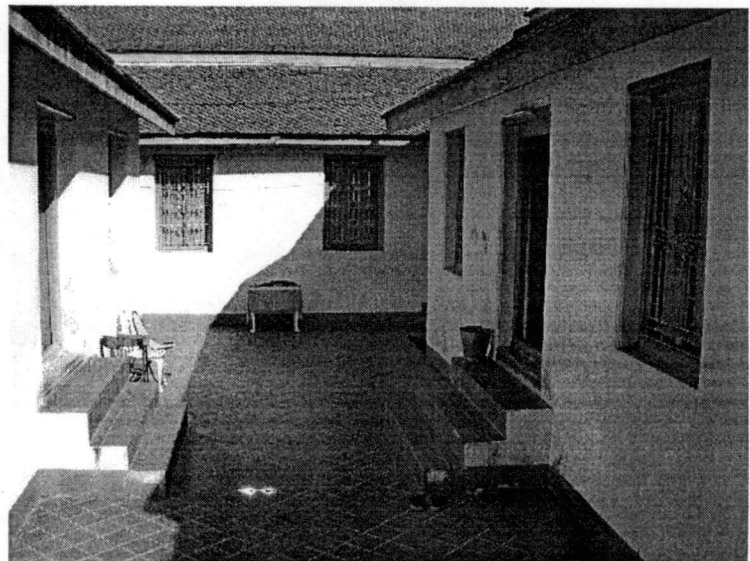
ซุ้มประตูทางขึ้นเรือน

พื้นในตัวเรือนเป็นไม้กระดานวางบนตงไม้ตั้งบนกำแพงก่ออิฐฉาบปูน ยกใต้ถุนเรือนสูงประมาณ 2.20 เมตร เจาะช่องระบายความชื้นที่ผนังก่ออิฐด้านนอกอาคาร

พื้นนอกชานภายในหมู่กุฎีเชื่อมพื้นที่เว้นว่างระหว่างเรือนแต่ละหลัง ยกระดับสูงกว่าพื้นลานภายนอกกุฎี ผิวปูกระเบื้องดินเผา

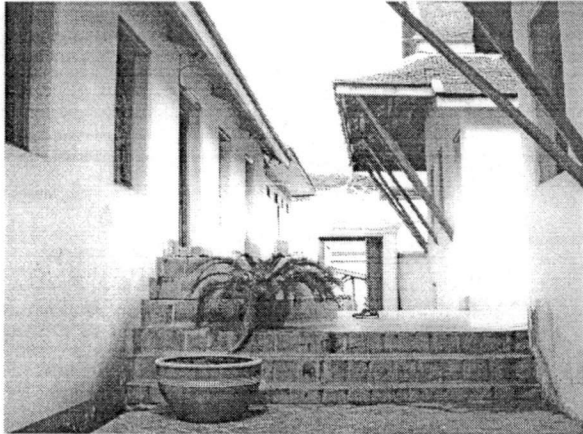

ช่องระบายอากาศใต้ถุน

พื้นนอกชานเชื่อมพื้นที่เว้นว่างระหว่างเรือน

หลังคาตัวเรือนหลักทำเป็นทรงจั่วจันหันตรงไม่แฉ่นตงท้องข้าง หน้าบันก่ออิฐฉาบปูนมี
 ชายคาปีกนก และปีกชายคาพาไลกว้าง ซ่อนใต้ชายคาตัวเรือนใหญ่ มีคันทวยค้ำโดยรอบ

ชายคาด้านฝาหน้าห้องมีคันทวย

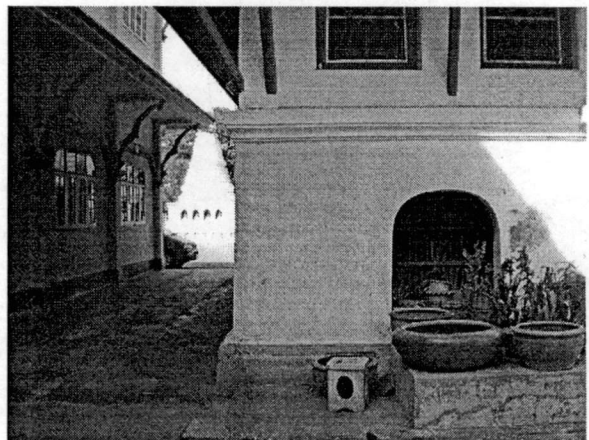

ชายคามองจากมุมสูง

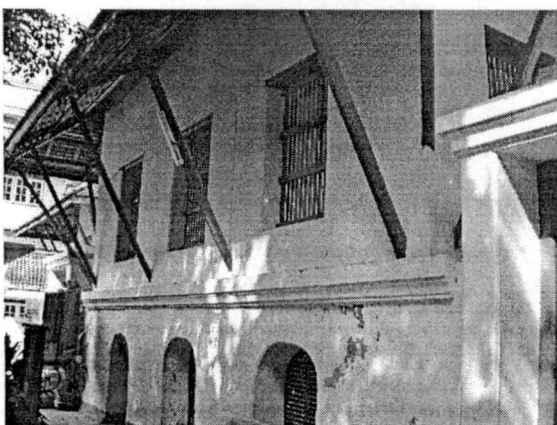
ลักษณะศิลปะสถาปัตยกรรมทั้งภายนอก-ภายใน ทำอย่างเรียบง่าย ไม่มีรายละเอียดที่
 มากมายซับซ้อน มีเพียงซุ้มประตูเท่านั้นที่ดูจะมีรายละเอียดพิเศษกว่าส่วนอื่นๆ

ผนังอาคารฉาบปูนเรียบ

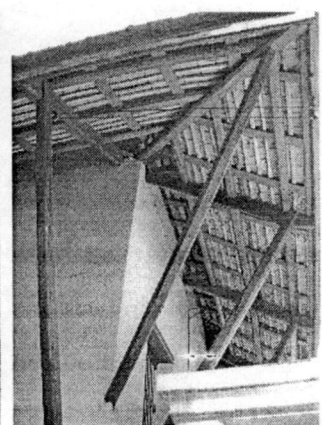
ลวดบัวแบ่งผนังอาคาร

ลวดบัวรอบผนังภายนอกอาคารโดยทั่วไป

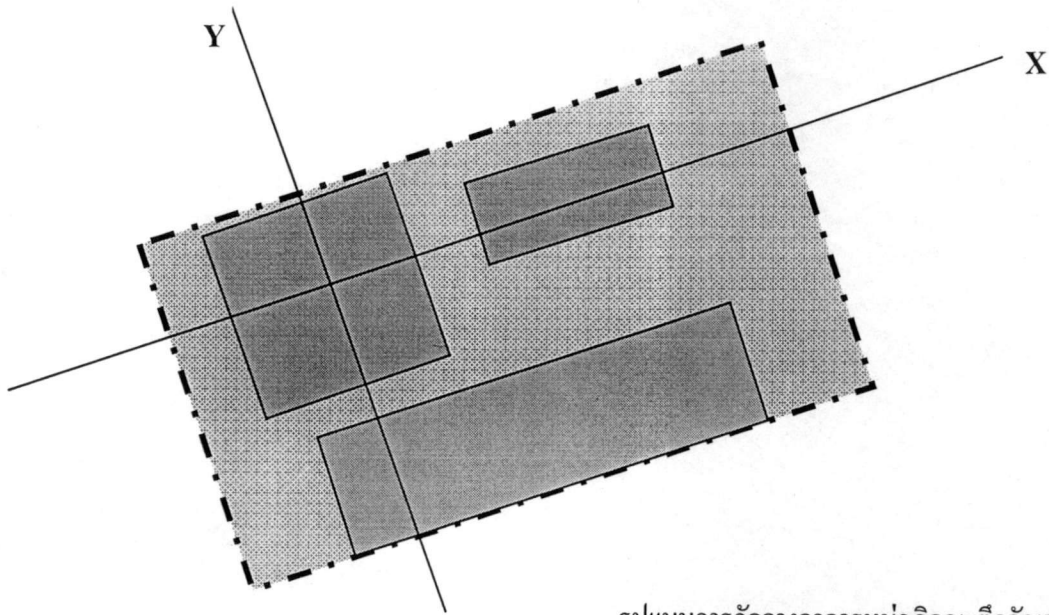
ซุ้มประตูทางเข้า-ออก

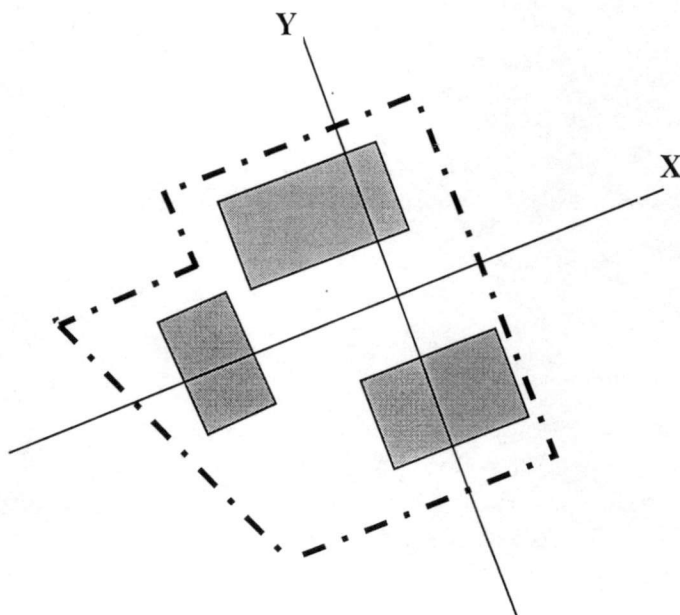
ชายคาไม้ตีฝ้า

- บทที่ 4 บทวิเคราะห์เปรียบเทียบ
องค์ประกอบสำคัญทางกายภาพของงานออกแบบสถาปัตยกรรมภูมิทัศน์
- 4.1 จัดวางหมู่ภูมิทัศน์ในผังบริเวณของวัด
 - 4.2 การจัดวางองค์ประกอบในแผนผังหมู่ภูมิทัศน์
 - 4.3 รายละเอียดองค์ประกอบต่างๆของอาคาร

เมื่อได้เปรียบเทียบการจัดวางตำแหน่งหมู่กุฏิทั้งวัดเสนาสน์และวัดกระวีศแล้ว จะเห็นได้ว่า มีความคล้ายคลึงกันตรงที่ว่า ต่างก็แสดงให้เห็นว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งของวัด เป็นสถานที่ใช้สำหรับเป็นที่พำนักของคณะสงฆ์ ภายใต้การปกครองของเจ้าอาวาส ซึ่งในเวลานั้นคณะสงฆ์มีอยู่เพียงคณะเดียวในวัด จึงจัดวางให้อยู่ในตำแหน่งที่มองเห็นและเข้าถึงได้ง่ายแต่ก็มีความเป็นส่วนตัวในขณะเดียวกัน ด้วยการหันด้านหน้าหมู่กุฏิเข้าสู่พื้นที่เว้นว่างสาธารณะระหว่างองค์ประกอบสำคัญต่างๆ ซึ่งเชื่อมต่อเส้นทางสัญจรไปยังพุทธาวาสและศาลาการเปรียญ

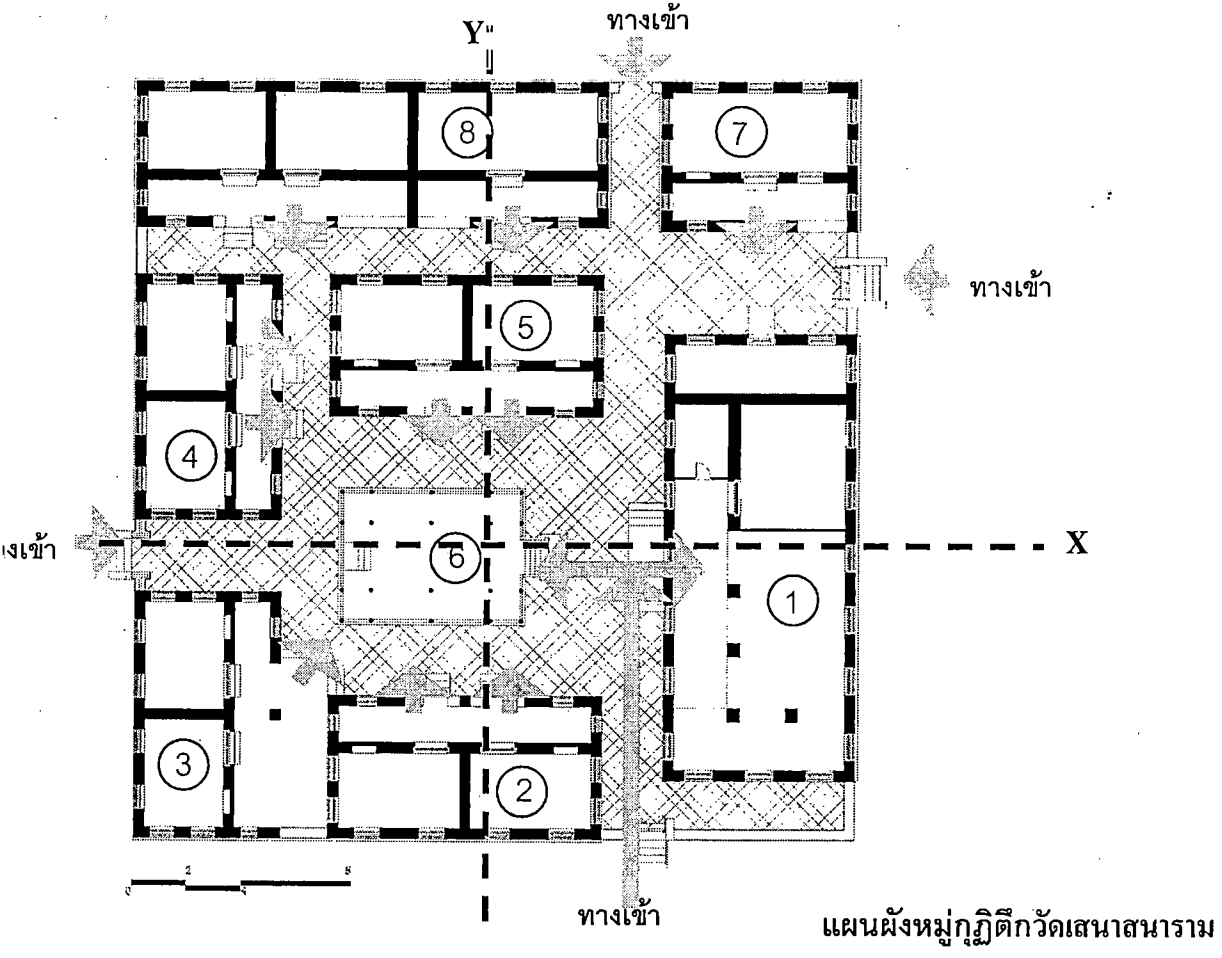
รูปแบบการจัดวางอาคารหมู่กุฏิคณะตึกวัดเสนาสน์

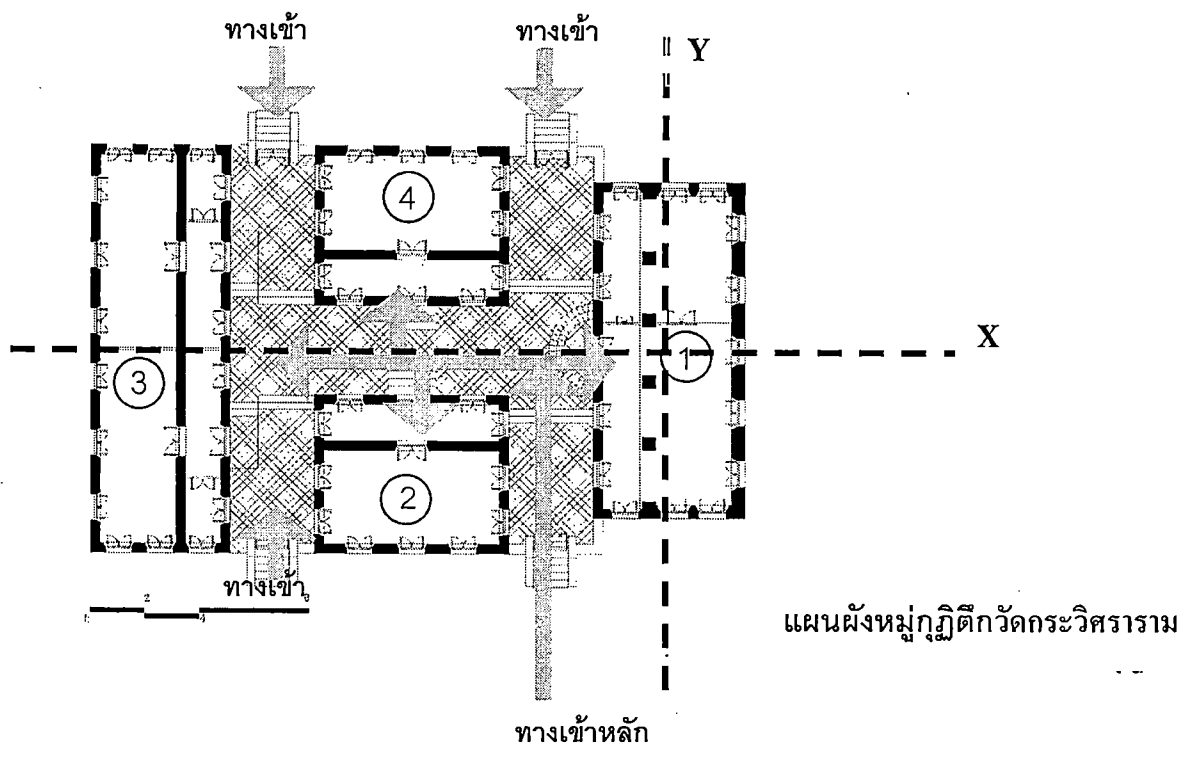
รูปแบบการจัดวางอาคารหมู่กุฏิตึกวัดกระวีศ

- หมู่กุฏิตึก
- ศาลาการเปรียญ
- พุทธาวาส

4.2 รูปแบบการจัดวางองค์ประกอบในแผนผังหมู่กุฏิ

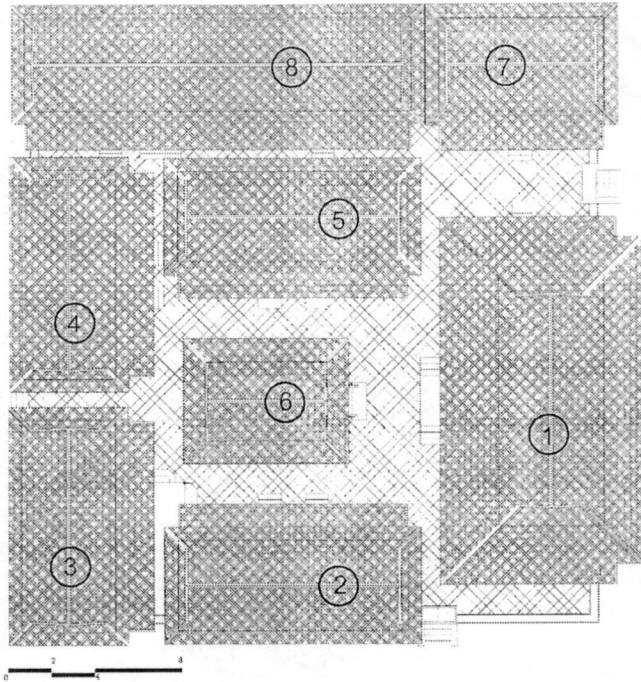

แผนผังหมู่กุฏิวัดเสนาสนาราม

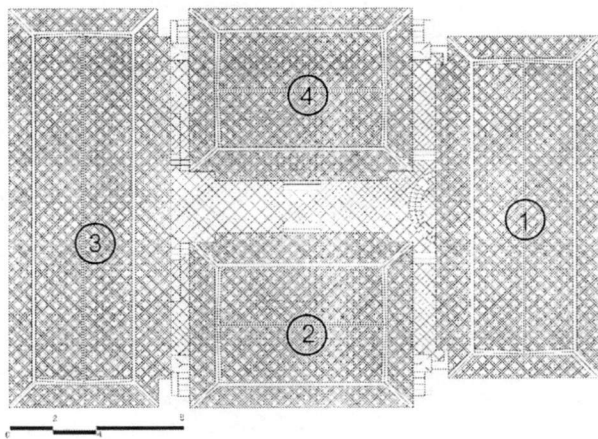

แผนผังหมู่กุฏิวัดกระวีศราราม

4.2.2 รูปแบบการจัดวางโครงสร้างหลังคา

แผนผังการจัดวางโครงหลังคาหมู่กุฏิที่วัดเสนา

แผนผังการจัดวางโครงหลังคาหมู่กุฏิที่วัดกระวีธรรม

จากแผนผังการจัดวางโครงหลังคาของหมู่กุฏิที่ แสดงให้เห็นเทคนิควิธีในการออกแบบวางผัง กลุ่มอาคารใหญ่ที่ประกอบขึ้นด้วยอาคารเล็กๆหลายๆหลังเข้าไว้ด้วยกัน โดยการเปิดพื้นที่เว้นว่าง ระหว่างเรือนแต่ละหลัง นอกจากจะได้ใช้พื้นที่เว้นว่างเหล่านั้นเป็นทางสัญจรแล้ว ยังทำให้อากาศ สามารถเคลื่อนไหวถ่ายเทได้สะดวก ปีกชายคากว้างรอบอาคารที่ซ้อนใต้หลังคาทรงจั่วผืนใหญ่ ช่วย ป้องกันแดดและละอองฝนแก่ผู้ใช้งานอาคาร ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญทางสถาปัตยกรรมแบบไทย แท้ ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่ครั้งโบราณกาล

4.3 รายละเอียดองค์ประกอบต่างๆของอาคาร

4.3.1 สัดส่วนการจัดวางพื้นที่ใช้งาน

4.3.2 นัยยะสำคัญทางสถาปัตยกรรมบางประการ

4.3.1 สัดส่วนการจัดวางพื้นที่ใช้งาน

พื้นที่ใช้งานของหมู่กุฎีตึกทั้งสองแห่ง ประกอบไปด้วยพื้นที่ใช้สอยหลัก ๆ ดังนี้คือ

พื้นที่สำหรับสงฆ์อยู่จำวัด เป็นห้องมีผนังโดยรอบทั้ง 4 ด้าน ตัวเรือนแต่ละหลังอาจแบ่งเป็นห้องย่อยๆ หรืออาจเป็นห้องเดี่ยวใหญ่ทั้งเรือน มีขนาดห้องไม่แน่นอน

พื้นที่เว้นว่างอเนกประสงค์ เป็นโถงโล่ง มีผนังเพียง 1 ด้าน (โถงกลาง) หรือเป็นตัวเรือนที่ไม่กั้นผนังระหว่างเรือนกับพาไล เปิดโล่งเป็นห้องโถงใหญ่ ใช้เป็นพื้นที่ส่วนกลางอเนกประสงค์ ได้แก่ หอฉัน หอสดมมนต์ หรือโถงรับแขกผู้มาเยือน ซึ่งมักจะตั้งพระพุทธรูปเป็นประธานของพื้นที่นั้นๆ

พื้นที่เว้นว่างที่ไม่มีหลังคาคลุม เป็นชานเรือน (นอกชาน) ใช้สำหรับเป็นพื้นที่เว้นว่างระหว่างเรือนต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นหมู่กุฎี และใช้เป็นทางสัญจร อัตราส่วนการใช้พื้นที่นี้มากกว่า 30%

ตารางแสดงสัดส่วนเปรียบเทียบพื้นที่ใช้งานโดยประมาณในแต่ละหมู่กุฎี

ชนิดของพื้นที่เว้นว่าง	วัดเสนาสนาราม	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์	วัดกระวิศราราม	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
พื้นที่สำหรับสงฆ์อยู่จำวัด	510 ตารางเมตร	57%	130 ตารางเมตร	68%
พื้นที่เว้นว่างที่ไม่มีหลังคาคลุม	390 ตารางเมตร	43%	150 ตารางเมตร	32%
พื้นที่รวมทั้งกุฎี	900 ตารางเมตร	100%	480 ตารางเมตร	100%
พื้นที่เว้นว่างอเนกประสงค์ ⁹	48 ตารางเมตร (หอฉัน)	5%	60 ตารางเมตร (เรือน 1)	12.5%
พื้นที่ห้องกุฎีที่เล็กสุด	16 ตารางเมตร (เรือน 2-3-4)		30 ตารางเมตร (เรือน 2,4)	
พื้นที่ห้องกุฎีที่ใหญ่สุด	24 ตารางเมตร (ห้องกุฎีในเรือน 1) ¹⁰		54 ตารางเมตร (เรือน 3)	

⁹ กรณีวัดกระวิศ เรือนหมายเลข 1 เข้าใจว่าแต่แรกน่าจะเป็นกุฎีของท่านเจ้าคณะในเวลานั้น จึงมีขนาดและพื้นที่แบ่งเป็นโถงอเนกประสงค์เปิดโล่งมากกว่าเรือนอื่นๆ ในเวลาที่ทำการศึกษาของท่านเจ้าอาวาสท่านอยู่ที่ เรือน 4

¹⁰ กรณีวัดเสนาสนาราม เรือนหมายเลข 1 มีขนาดใหญ่และรายละเอียดประกอบอาคารพิเศษกว่าเรือนอื่นๆ เข้าใจว่าน่าจะเป็นกุฎีของท่านเจ้าคณะในเวลานั้น จึงมีขนาดและพื้นที่แบ่งเป็นห้องกุฎีและห้องโถงอเนกประสงค์เปิดโล่งมากกว่าเรือนอื่นๆ

คำว่า "สงฆ์" หมายถึง ภิกษุหลายรูปเข้าประชุมกันเป็นหมู่เพื่อทำกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง
ขนาดของ "ภิกษุสงฆ์" ที่ถูกต้องตามพระวินัยกำหนดว่า ภิกษุ 1 รูป สามารถทำภิกษาสำหรับ
ตนเองได้เพียง 6 ตารางเมตร เท่านั้น เป็นเพราะพุทธองค์ประสงค์จะให้ภิกษุมีวิหารแต่เพียงเล็กน้อยพอ
ติดตัวไปไหนได้สะดวก เครื่องบริวารของภิกษุที่เป็นของจำเป็นต้องมี ได้แก่ ไตรจีวร, ประคดเอว, บาตร,
ผ้าเช็ดหน้าเช็ดปาก, กล่องเข็ม ฯ เครื่องอุปโภค ได้แก่ ผ้ากรองน้ำ, มีดโกนพร้อมทั้งฝัก-หินสำหรับลับ
กับเครื่องสะบัด (สำหรับปลงผม), รม, รองเท้า ฯ

ตามพระวินัย ในสิกขาบทที่ 6 กำหนดว่า "เมื่อภิกษุจะให้ทำภิกษา อันหาเจ้าของ
มิได้เฉพาะตนเอง ด้วยอาการขอเอาเอง พึงทำได้ประมาณ โดยยาว 12 คืบ โดยกว้าง 7 คืบ
ด้วยคืบสุด¹¹ (วัด) ในร่วมใน ..."

ตามพระวินัย ในสิกขาบทที่ 7 กำหนดยกเว้นว่า "ภิกษาที่มีทายกเป็นเจ้าของไม่
จำกัดประมาณ¹² เพราะไม่ต้องไปรบกวนขอต่อคนมาก "

ตามพระวินัย กัณฑ์ที่ 25 ภิกษุผู้รับหน้าที่เป็นเจ้าอธิการแห่งเสนาสนะมีหน้าที่เป็นผู้
แจกเสนาสนะให้ภิกษุถือครอง ภิกษาเป็นเสนาสนะอันพึงแจกให้ถือ การจะให้ถือครองเป็นห้อง, เป็นหลัง,
หรือทั้งบริเวณ ขึ้นอยู่กับฐานะของผู้ถือ พระผู้ใหญ่พึงให้ถือเสนาสนะขนาดใหญ่กว่าพระผู้น้อย และ
ภิกษาอาจรวมอยู่ด้วยกันหลายรูปในภิกษาหลังใหญ่ นอกจากภิกษาแล้ว เสนาสนะอื่นๆ ได้แก่ เตียง (ไว้สำหรับ
นอน), ตั่ง (ไว้สำหรับนั่ง), มุ้ง (ไว้สำหรับกันยุง), หมอน, ผ้าปูที่นอน ฯ

การเก็บสิ่งของอันเป็นเครื่องบริวารทั้งหลายถือเป็นวิริวัตรที่สงฆ์พึงปฏิบัติ ในครั้ง
โบราณนั้นมีวิธีเก็บเครื่องบริวารอย่างเป็นระเบียบ เช่น จีวรเก็บบนราว, บาตรเก็บใต้เตียง เป็นต้น
วิริวัตรนี้ เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเทศะ หากปัจจุบันจะเป็นเช่นไรเป็นหน้าที่ของผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องพึง
คำนึงถึง

ปัจจุบันนี้ภิกษาทั้งสองแห่งขึ้นบัญชีเป็นอาคารอนุรักษ์ ทางวัดไม่ได้ใช้งานอาคารอย่าง
เต็มที่เท่าที่ควร ภิกษาหลายหลังทิ้งร้างไม่มีภิกษุอยู่ประจำ

11 มาตราวัด

7 เมตติข้าว เป็น 1 นิ้ว, 12 นิ้ว เป็น 1 คืบ, 2 คืบ เป็น 1 ศอก, 4 ศอก เป็น 1 วา

12 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา วชิรญาณวโรรส, วินัยมุข เล่ม 1 มหามกุฏราชวิทยาลัย : 2529, หน้า 62.

บทสรุป

จากการศึกษาผลงานหม่กฏีติก ณ วัดเสนาสนาราม และวัดกระวีศราราม ที่ได้ลำดับมาแต่ต้น ได้สะท้อนให้เห็นความเจริญอันสูงยิ่งในด้านภาษาสถาปัตยกรรมของชาติ ในการสร้างสรรค์พื้นที่เว้นว่างทางสถาปัตยกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการเรื่อง "สถานที่พำนักอันเหมาะสมแก่จริยาวัตรของสงฆ์ตามพระวินัยบัญญัติ" ที่ได้พัฒนามาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นยุคหัวเลี้ยวหัวต่อของงานออกแบบสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณีไทยพุทธที่กำลังเริ่มรับอิทธิพลสถาปัตยกรรมนิยมแบบตะวันตกซึ่งเป็นเพียงรูปลักษณะภายนอกบางประการเท่านั้นเข้ามาผสมผสาน นับเป็นตัวอย่างผลงานที่ดีที่ควรนำไปเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติงานวิชาชีพด้านสถาปัตยกรรมของชาติให้พัฒนาสืบไป

บรรณานุกรม

เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง. วิชาการเกษตร, กรม. หนังสือที่ระลึกในงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน
พระอารามหลวงวัดกวีศราราม ราชวรวิหาร ตำบลท่าหิน อำเภอเมืองฯ จังหวัดลพบุรี (วันศุกร์ที่
19 ตุลาคม 2544)

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 25 เรื่องสถานที่แลวัดที่สร้างขึ้นในรัชกาลที่ 4. พระนคร : ไสภณพิพรรฒธนากร,
(พิมพ์ในงานปลงศพสนองคุณบิดานายเที่ยง กรรณสูตร พ.ศ. 2465).

พระพรหมเทพอาจารย์ (กุสุโม) ประวัติวัดเสนาสนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระนคร: มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, พ.ศ. 2479.

วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. วินัยมูข เล่ม 1. พระนคร : มหามกุฏ
ราชวิทยาลัย, พ.ศ.2529.

ประวัติผู้ทำวิจัย

ชื่อ	นาง วัชรี วัชรสินธุ์ (Mrs. VACHAREE VACHARASIN)
รหัสประจำตัว	-
ตำแหน่ง	รองศาสตราจารย์ ระดับ 9 อาจารย์ประจำภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง โทรศัพท์ที่ทำงาน 02-7392141, 02-7375002 – 47 ต่อ 3537 โทรสาร 02-7392141 E- Mail kvatcja@kmitl.ac.th
ประวัติการศึกษา	โรงเรียนมัธยมสาธิตวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ปริญญาตรี สท.บ. สาขาสถาปัตยกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ปริญญาโท ศศ.ม. สาขาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ วิทยานิพนธ์ (ดีมาก) เรื่อง “ สถาปัตยกรรมวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ”
ผลงานตำรา	ตำราวิชาวาดเส้น 1 ตำราวิชาวาดเส้น 2 ภูมิสถาปัตยกรรมไทยในงานประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมไทย
วิชาที่สอน	ออกแบบสถาปัตยกรรม I, II เทคโนโลยีอาคาร I, II วาดเส้น I, II ออกแบบทัศนศิลป์ ออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม